

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

**ORTAOKUL 6. SINIF SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDE PROBLEME
DAYALI ÖĞRENME YAKLAŞIMININ
ÜST DÜZEY DÜŞÜNME
BECERİLERİNE VE YARATICILIK
DÜZEYİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Rakiye ARAS

Danışman

Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

Erzincan-2018

TEZ BİLDİRİMİ

“Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı Üst Düzey Düşünme Becerilerine ve Yaratıcılık Düzeyine Etkisi” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 26/06/2018

Rakıbe ARAS

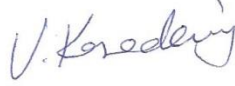

EK 3: TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, ilköğretim Anabilim Dalının Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danişman/Jüri:Doç.Dr.Vedat KARADENİZ

Jüri :Prof. Dr. Halil KOCA

Jüri :Dr. Öğr. Üyesi M. Samet ALTINBİLEK

**ORTAOKUL 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE PROBLEME
DAYALI ÖĞRENME YAKLAŞIMININ ÜST DÜZEY DÜŞÜNME
BECERİLERİNE VE YARATICILIK DÜZEYİNE ETKİSİ**

Rakiye ARAS

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim
Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaokul altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinde üst düzey düşünme becerilerinin ve yaratıcı düşünmenin öğrenci başarısına etkilerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Doğu Anadolu Bölgesi Erzurum ili, Aşkale merkez ilçesi Atatürk Ortaokulunda (6/A–B) sınıflarında öğrenim gören 49 öğrenci oluşturmaktadır. Nicel desenlere sahip araştırmanın ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yaratıcılık testi ve Sosyal Bilgiler Başarı testlerinden oluşmaktadır. Altıncı sınıf öğrencilerinden belirlenen bir deney bir kontrol grubuna Sosyal Bilgiler başarı testi uygulandıktan sonra deney grubu öğrencilerinin yaratıcı düşünme ölçeği uygulanmıştır. Yaratıcılık ölçeği ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Kontrol grubu öğrencilerine ise bu süreçte ünite ile ilgili sorular çözdürülmüştür. Son olarak hazırlanan başarı testi ve yaratıcılık ölçeği deney grubu öğrencileri son test olarak uygulanmıştır. Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanları karşılaştırılmıştır. Yaratıcılık ölçeği öğrencilere uygulanmış ve deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin puanları karşılaştırılmıştır.

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 20 istatistik programı kullanılmıştır.

Araştırmada deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön başarı ve son başarı test puanları arasındaki fark olup olmadığının belirlemek için tek yönlü varyans analizi kullanılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları, altıncı sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde son test sonuçlarının deney grubu öğrencilerinin lehine olduğunu göstermektedir. Ayrıca ders öğretmeni ve öğrencileri ile yapılan görüşmeler de problem çözme üst düzey düşünme yaratıcılık eleştirel düşünme, yansıtma ve iraksak düşünme becerilerinin geliştiği belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda, ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde üst düzey düşünme becerileri ve yaratıcılık düzeylerinin öğrenci başarısına olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Probleme Dayalı Öğrenme, Üst Düzey Düşünme Becerisi, Yaratıcılık.

**SECONDARY SCHOOL 6. GRADE SOCIAL STUDIES IN
PROBLEM BASED LEARNING APPROACH THE EFFECT OF
HIGHER-ORDER THINKING SKILLS AND CREATIVITY LEVEL**

RAKİYE ARAS

**Erzincan Binali Yıldırım Ü niversity Social Sciences İnstitute
Primary Education Field Social Studies Education Thesis, June 2018**

Thesis Supervisor Assist: Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

ABSTRACT

This study was applied with the aim of examining effect of the problem based learning approach on students' high level thinking skills and creativity levels in primary education 's social education.

Research was applied on sixth grade students of Atatürk Secondary School in Erzurum, Aşkale in the first term of 2017-2018 academic year. Two classes equal to each other were selected by taking into account the social success test done before application. In a class, problem based learning approach and in the other class, traditional teaching methods were applied. Research was organized according to pre-test and post-test control group of actual trial models. Achievement test prepared according to target behaviours of "Life on Earth" unit in social studies course, creativity scale were used as a measuring instrument. These assessment instruments were given for the experiment and control group as pre-test and post-test. After a total of practice's 6 week, obtained data were analyzed.

T test was used to analyze the data obtained from the research. At the end of the research, the following information was obtained:

As a result of experimental application, experimental group with problem based learning approach was significantly found to be more successful than control group with the traditional learning method in terms of target levels. Moreover, the experimental group was found to be significantly more successful than the control group in terms of problem solving and scientific method process skill levels. When the results related to creativity levels were examined, it was seen that the students in the experiment group had higher and more successful scores.

It was concluded that problem based learning approach increased the students' achievements and improved their creativity.

Keywords: Social studies, education, problem based, learning, high-level thinking skills, creativity.

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Probleme Dayalı öğrenme üst düzey düşünme becerilerine ve yaratıcılığa etkisi isimli bu çalışma Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu ortaya konulmuş ve çalışmanın problemi ile alt problemleri, araştırmanın amacı, önemi, araştırma ile ilgili varsayımları araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları konu ile ilgili tanımlara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde problem durumu ortaya konulmuş problem çözmenin özelliklerinden bahsedilmiştir. Problem çözmenin işlevi, probleme dayalı öğrenmeyle ilgili tekniklere yer verilmiştir. Probleme dayalı öğrenmenin eğitim programlarındaki yerine yer verilmiştir. Tarihi gelişimi ve modellerden söz edilmiştir. Yaratıcılık ve yaratıcılık eğitiminin amaçlarından bahsedilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretiminde kullanılan yeni öğrenme yaklaşımlarına yer verilmiştir. Araştırmanın önemi varsayımları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde kaynak araştırması bulunmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın deseni, evren örneklem, değişkenler, veri toplama araçları, sosyal başarı testi, yaratıcılık ölçeği ve verilerin toplanması ve analizi bulunmaktadır. Araştırmanın dördüncü bölümünde konuyla ilgili bulgular bölümü yer almaktadır. Beşinci bölümde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında probleme dayalı öğrenmenin üst düzey düşünme becerilerine ve yaratıcılığa etkisi sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçları ve değerlendirilmesi bulunmaktadır.

Altıncı bölümde probleme dayalı öğrenmede üst düzey düşünme becerileri ve yaratıcılıkla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmam boyunca danışmanlığımı üstlenen tez boyunca yardımlarını ve desteğini esirgemeyen değerli hocam sayın Doç. Dr. Vedat KARADENİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Rakiye ARAS

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

I.1. Problem Durumu	2
I.2. Problem Cümlesi	7
I.3. Alt Problemler	7
I.4. Araştırmanın Önemi	8
I.5. Araştırmanın Amacı	9
I.6. Varsayımlar	9
I.7. Sınırlılıklar	9
I.8. Tanımlar	10

II. BÖLÜM

II.1. Problem Çözmenin Özellikleri.....	11
II.2. Problem Çözmenin İşlevi.....	11
II.2.1. Eğsen ve Kouchak'a Göre Problem Çözmenin Özellikleri	13
II.2.2. Maxvell ve Ark'a Göre Problem Çözmenin Özellikleri.....	13
II.2.3. John Dewey'e Göre Problem Çözmenin Özellikleri	14
II.3. Problem Çözme Becerisi.....	15
II.3.1. Keenan'a Göre Problem Çözme Becerisi.....	16
II.3.2. Kolberg'e Göre Problem Çözme Becerisi.....	16
II.4. Problem Çözme Yöntemleri.....	19
II.4.1. Beyin Fırtınası.....	19
II.4.2. Po Tekniği	19
II.4.3. Delfi Tekniği.....	20

II.4.4. Benzetme (Sinektir) Tekniği	20
II.4.5. Yuvarlak Masa Tekniği.....	21
II.4.6. Düşünme Şapkası Tekniği.....	21
II.4.7. 5N ve 1K Tekniği.....	22
II.4.8. Problemin Resmini Çizme Tekniği	23
II.4.9. Simülasyon Tekniği	23
II.4.10. Matriks Tekniği.....	23
II.5. Probleme Dayalı Öğrenmenin Eğitim Programlarındaki Yeri	24
II.6. Probleme Dayalı Öğrenmenin Tarihçesi	26
II.7. Probleme Dayalı Öğrenmenin Modelleri	28
II.7.1. Guilford'un Yakınsak ve Iraksak Düşünme Modeli	28
II.7.2. Hermann'ın Yaratıcı Problem Çözme Modeli	28
II.7.3. Thorndike'in Deneme-Yanımla Yoluyla Problem Çözme Modeli	29
II.7.4. Bandura'nın Kendine Yeterlik Modeli.....	29
II.7.5. Bilgi İşlem Modeli	29
II.7.6. John Dewey'in Yaratıcı Düşünce Modeli	30
II.8. Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenciye Sağladığı Faydalar ve Sınırlılıklar.....	31
II.8.1. Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenciye Sağladığı Faydaları	31
II.8.2. Probleme Dayalı Öğrenmenin Sınırlılıkları	32
II.9. Yaratıcı Düşünce.....	34
II.10. Yaratıcılık Eğitiminin Amaçları.....	35
II.11. Öğrencilerde Yaratıcılığı Yaşatma Etkinlikleri.....	36
II.12. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yeni Öğrenme Yaklaşımları	37
II.13. Kaynak Araştırması.....	40

III. BÖLÜM

III.1. Araştırma Deseni	46
III.2. Evren ve Örneklem	46
III.3. Değişkenler	47
III.4. Veri Toplama Araçları.....	47
III.5. Verilerin Analizi	50

IV. BÖLÜM

IV. Bulgular	51
IV.1. Üst Düzey Düşünme Becerilerine İlişkin Ön Test Bulguları.....	51
IV.2. Üst Düzey Düşünme Becerilerine İlişkin Son Test Bulguları	53
IV.3. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Ön Test Dağılım Bulguları	57
IV.4. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Son Test Dağılım Bulguları.....	58
IV.5 Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Ön Test Bulguları	59
IV.6. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Son Test Bulguları.....	60

V. BÖLÜM

V. Tartışma ve Sonuç	61
Genel Sonuç	62

VI. BÖLÜM

ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR	69
EK-1	76
EK-2	77
EK-3	93

TABLolar LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1	Bilişsel alanda problem çözme	17
Tablo 2	Duygusal alanda problem çözme	17
Tablo 3	Sosyal alanda problem çözme	18
Tablo 4	PDÖ programını tasarılama ve uygulama (Wood 2003)	24
Tablo 5	Probleme dayalı öğrenmenin geleneksel öğrenmeyle kıyaslanması	32
Tablo 6	Öğretmen merkezli ve öğrenci merkezli eğitimin karşılaştırılması	38
Tablo 3.1	Yaratıcılık ölçeğinde yer alan maddelerin puan değerleri	49
Tablo 4.1	Üst düzey düşünme becerilerine ilişkin ön test bulguları	51
Tablo 4.2	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test kavrama düzeylerinin karşılaştırılması	51
Tablo 4.3	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test problem çözme düzeylerinin karşılaştırılması	52
Tablo 4.4	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test bilimsel yöntem süreç beceri düzeylerinin karşılaştırılması	52
Tablo 4.5	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test bilgi düzeylerinin karşılaştırılması	53
Tablo 4.6	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test kavrama düzeylerinin karşılaştırılması	53
Tablo 4.7	Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test problem çözme düzeylerinin karşılaştırılması	54

Tablo 4.8	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test bilimsel yöntem süreç beceri düzeylerinin karşılaştırılması	55
Tablo 4.9	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin toplam başarı ön test puanlarının karşılaştırılması	55
Tablo 4.10	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin toplam başarı son test puanlarının karşılaştırılması	56
Tablo 4.11	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre sahip oldukları yaratıcılık düzeyine ilişkin dağılım	56
Tablo 4.12	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre sahip oldukları yaratıcılık düzeyine ilişkin dağılım	57
Tablo 4.13	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi ön test puanlarının karşılaştırılması	58
Tablo 4.14	Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi son test puanlarının karşılaştırılması	59

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ORTAÖĞRETİM	: 6 -14 yaş grubu öğrencilerin devam ettiği zorunlu temel eğitim dönemidir.
PDÖ	: Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı.
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi.
PYBS	: Devlet Parasız ve Yatılılık Bursluluk Sınavı.
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı.
N	: Öğrenci sayısı.
X	: <i>Aritmetik</i> ortalama.
Ss	: Standart sapma.
T	: t testi.
P	: Anlamlılık düzeyi.
F	: Frekans.
%	: Yüzde.

GİRİŞ

Değişen dünya ile beraber yaşam koşulları da değişmekte ve insanoğlu giderek daha karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı Sosyal Bilimlerin önemi çok büyüktür. Değişim ve gelişimle beraber ülkemizde de toplumun beklentileri ile bireyin ihtiyaçları arasındaki dengeyi sağlamakta bireylere gerekli tutum, değer, beceri, bilgi kazandırma açısından Sosyal Bilimlere büyük bir görev düşmektedir.¹

Değişimin bilimi biçiminde tanımlanan Sosyal Bilimler içerisinde farklı disiplinleri barındırır. Sosyal Bilimler disiplinler arası bir anlayışla toplumun ve insanın gelişimine ortak olarak onların farklı boyutlarını belirten alanları içerir. Bu alanlar; sosyoloji, psikoloji, ekonomi, idari bilimler, siyaset bilimleri, hukuk, tarih, coğrafya, iletişim ve insan ilişkileri olarak sıralanabilir.

Sosyal Bilimler Programında 2005 yılında yapılan değişikliklerle ilköğretim eğitimi felsefesi doğrultusunda yeni yaklaşımlar uygulanmaya başlanmıştır. Eğitimde geleneksel eğitimden çağdaş eğitime geçilmiş ve öğrencinin pasif alıcı durumundan aktif hale geçmesi sağlanmıştır. Böylece öğrencinin de günlük hayatta karşılaştığı sorunları yaparak yaşayarak öğreneceği düşünülmüştür. Öğrenciler Sosyal Bilimler derslerinde problem çözme öğrenmektedir. Öğrenciler Sosyal Bilimler dersinde problem çözme öğrenerek, farklı düşünme yollarını, süreklilik alışkanlığını ve meraklı olmayı öğrenirler. Problem çözme 6. sınıf Sosyal Bilimler dersinde öğrencilerin öğrendikleri problemleri farklı durumlarla karşılaştıklarında da uygulama becerisini kazandırır. Öğrencilerin bugünkü eğitim hayatında ve ileri yaşamında gelişimine katkıda bulunur.

Problemler öğrencilerde sosyal muhakeme becerilerini ve problem çözme gücünü geliştirmeyi, eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünmeyi sağlamaktadır. Problemlerin çözümünde gerçek hayatta karşılaşılan sorunların kullanılması önemsenmektedir.²

¹ Mustafa Safran, "Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları", *Bellekten*, Cilt: LVII, Sayı:220, Aralık 1993, s. 827-842.

² Aydın Türkbâl, *Bilimsel Araştırma Metodları ve Uygulamalı İstatistik*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1997.

I. BÖLÜM

I.1. Problem Durumu

Problem, Latince kökenli sorun kelimesinden alınmıştır. Sorunun Türkçedeki anlamı zor kökünden türetilerek problem olarak dilimize alınmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde problem, sorunun araştırılıp incelenmesi, düşünülüp çözümlenmesi ve sonuca bağlanması olarak ifade edilmiştir.³ Sorun, bir amaca ulaşmaya çalışılan ve bu hedefte araçlar bulundurulması gereken durumdur.⁴ Bireyin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla savunduğu fikirlerin karşısına çıkan soruna problem denir.⁵ Problem, becerinin ulaşacağı amacı ifade eder. Bu amaç becerinin hedefini tayin eder.⁶ Dewey, sorunu kuşku ve belirsizlik uyandıran herhangi bir durum olarak açıklamıştır.⁷

Bireyin zihninde tasarladığı hedefler vardır.⁸ Sorun, bireyi olumsuz etkileyen manevi ve maddi değerleri kapsayan bir takım unsurlardan meydana gelir. İnsanoğlu doğduğu andan öldüğü güne kadar büyük küçük farklı sorunlarla karşılaşır. Hayatın içinde onu rahatsız eden bir takım problemler bulunmaktadır.⁹ Bu problemler çözülürken ortamdaki kaynaklanan olumsuzluklardan dolayı sonuçlanamamaktadır.¹⁰ Bilimsel kriterlerimizin, yöntemlerimizin ve araçlarımızın ihtiyacı karşılayamadığı sorunlar vardır.¹¹ Çözülmesi istenen her zorluk bir problemdir. Zorluğun üstesinden gelinmesi için bedensel ve ruhsal açıdan insanı rahatsız etmesi gerekir.

Bazı sorunların kavrama ve mantığa uygunluğu mümkündür. Bazılarının ise

³ Nezahat Güçlü, "Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri," *Milli Eğitim Dergisi*, 2003, s. 271-300.

⁴ Hakan Yıldırım, *Probleme Dayalı Öğrenme ve Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemlerinin İlköğretim Öğrencilerinin Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*, Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

⁵ Ellis S. Siegler R.S. "Development Of Problem Solving, Thinking and Problem Solving-handbook at Perception and Cognition." (Sternberg R. J.) Academic Press, U.S.A, 1994, s. 337-362.

⁶ Hasan Yılmaz ve Ali Murat Sümbül, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Konya 1994, s. 217.

⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara 1997, s. 316.

⁸ Berna Cantürk Günhan ve Neşe Beşer, "Probleme Dayalı Öğrenmenin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi", *Türk Eğitim Bilimler Dergisi*, 7(2), 2009, s. 451-482.

⁹ Karasar, s. 216-217.

¹⁰ Ali Arseven, *Alan Araştırması Yöntemi Örnekler, Teknikler, İlkeler*, Ankara 1994, s. 30-32.

¹¹ Yılmaz ve Sümbül, s. 219.

ruhsal erişkinliğe vardıktan sonra çözülmesi beklenir. Olaylar karşısında sorunlara farklı bakış açılarından bakılmalıdır. Sorunların ortadan kaldırılması için çözüm noktasındaki amacı engelleyen unsurlar ortadan kaldırılır.¹² Sorun çözme ile ilgili araştırmalar bireylerin, problemi görme ve problem çözmede aktif olanların sosyal alanda daha özgüvene sahip oldukları akademik açıdan farklı çalışma yöntemleri keşfettikleri görülmüştür.¹³

Yıldırım (2011) yaptığı araştırmada başarılı yöntemlerin bireyler tarafından geliştirildiğini saptamıştır. Bireylerin sağlıklı ve huzurlu hayat sürmeleri, karşılıklarına çıkan problemi çözmelerine bağlıdır.¹⁴ Problem çözme istenmeyen durumlara müdahalenin sistemli sürecidir. Kişinin hayatını sağlıklı sürdürebilmesi ve psikolojisini koruyabilmesi için sorun çözme yeteneği kazanması gereklidir. Problem çözmede etkinlik becerisi, kolay uyum sağlamayı, esnek olmayı ve sorun konusunda hedefe ulaşabilmek için farklı yöntemler geliştirebilmeyi gerektirir.¹⁵

Problem çözme, bir problem ile karşılaşıldığında ne yapılacağına bilinmesi olarak açıklanır.¹⁶ Problem çözme aşamaları bireyin duyu ve davranış yetilerini gerektiren bir sarmaldır. Eğer kişi problem çözmeyi isterse elinde bulunan araçları kullanması çözüm için engelleri ortadan kaldırması gerekir.¹⁷

Bingham (2004) Sorun çözmeyi bir hedefe ulaşmak için zorlukları ortadan kaldırmak ve bu süreçte çaba sarfederek bu gücü sonuna kadar taşımak olarak açıklar. Bu aşamada mevcut durumlara uyum sağlayarak, karşılaşılan güçlükler aşılabilir gerginlikten uzaklaşılır.¹⁸

Bu problemleri aşmak için zaman harcamalı, durmadan çalışılmalıdır. Heppner ve Ander'e göre (1985) problemlerin başarılı bir şekilde çözüme kavuşturulmasında, problem çözme yeteneğine sahip olanlara göre, sahip olmayanların stresli,

¹² Doğan Cüceloğlu, *İnsan Davranışı -Psikolojinin Temel Kavramları*, Ankara 2003.

¹³ Yıldırım, s. 4.

¹⁴ Yıldırım, s. 5.

¹⁵ Yıldırım, s. 1.

¹⁶ Nurdan Kalaycı, *Sosyal Bilimlerde Problem Çözme ve Uygulamalar*, Ankara 2001.

¹⁷ Clifford T. Morgan, *Psikolojiye Giriş*, (çev. Sirel Karakaş ve Rükzan Eski) Ankara 2009, s. 117.

¹⁸ Alma Bingham, *Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004, s. 112.

özgüvensizliklerinden dolayı başkalarını anlamada yetersiz oldukları ifade edilmektedir. Problemleri çözmedeki yetersizlik; bireyin problem çözmeyi imkansız olarak görmesi, problemlerin üstesinden gelemeyeceği kanısı, kendisinin vasıfsız olduğunu düşünmesi, çaresiz olması, problem çözenin önündeki olumsuzluklardır. Problemlerin çözümünde pozitif davranışlar gösterilmesi, birkaç çözüm yolunun olduğunun düşünülmesi, sonunda her iki tarafın kazanacağına inanılması, başarılı olacağının düşünülmesi ve probleme farklı bir gözle bakılması problemin çözümünü sağlayan faktörlerdir.¹⁹

Yaşadığımız toplumda aktif şekilde bilgiyi kullanan, bildiğini yaşamına uygulayan bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç; kişilerde bilgi okuryazarlığı yeteneğini, yaparak yaşayarak öğrenmeyi kazandırmış ve eğitimcilerin bakış açılarında değişimi zorunlu kılmıştır. Böylece bilgiye ulaşan, bilgiyi araştıran, sorgulayan, sentez, analiz ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyleri topluma kazandırma amaçlanmıştır.²⁰

Çağımızda gelişmiş ve gelişmekteki ülkeler var olan eğitim sistemlerini eleştirmektedirler. Bu eleştirmenin temeli ise klişeleşmiş fikirler üreten eğitim sistemlerinin faydalarının çok fazla olmaması ve toplumların yaratan, düşünen, eleştiren, iraksak düşünen bireylere daha çok ihtiyaç duymasıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda toplumların ilerlemesinde kaliteli bireyler yetiştirme açısından eğitim daha da önem kazanmıştır. Bireylerin sürece aktif olarak katılıp daha iyi öğrendikleri görülmektedir.²¹

Öğreticilerin var olan bilgileri koruyarak öğrencilere aktarması imkansız görülmemektedir. Öğrenciler pasif olup, yalnızca anlatılanı almakla yetinmeyecek; yaparak yaşayarak, çözümleyecek, duyacak, yaşayacak yapacak, paylaşacak, katılacak ve öğrenmeyi öğrenecek; bilgiyi sadece tekrarlamayacak bilinenleri

¹⁹ Yıldırım, s. 43.

²⁰ Yavuz Taşkesenligil, Erdal Şenocak ve Mustafa Sözbilir, "Probleme Dayalı Öğrenme Teorik Öğrenme Temelleri", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:177, 2008, s. 50-64.

²¹ Süleyman Yaman ve Necati Yalçın, "Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi", *İlköğretim Online Dergisi*, Sayı:4(1), 2003, s. 42-52.

eleştirecek ve bilgisini kendisi ortaya koyacaktır. Araştırmalar öğrencinin yaparak yaşayarak öğrendiği aktif rol alarak konuları çevresiyle ilişkilendirdiği toplumsal yaşantılar ile bağlantılar kurduğu, eğitimin en etkili öğretim anlayışı olduğunu göstermektedir. Bu fikirlerden yola çıkarak toplumların öğrenciyi eğitim sistemi içinde daha aktif bir duruma getirmeye gayret ettikleri anlaşılmaktadır. Bu da ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal yönden istenilen amaçlara ulaşması ancak kaliteli bir eğitim sistemi yardımıyla olacaktır. Geleceğin toplumunda insanların birlik ve beraberlik içinde yaşayabilmeleri için iyi bir eğitim almaları gerekmektedir. Çünkü geri kalmışlık eğitim sisteminin yetersizliği ya da eksik yönleriyle alakalıdır. Toplumun ve devletin gelişmişliği eğitim sistemine bağlıdır. Son bilimsel araştırmalar bu görüşü doğrular niteliktedir. Hatta ekonomik ve toplumsal gelişme artık eğitimin bir sonucu olarak görülmektedir.²²

Geleneksel eğitimde öncelikli olarak akılcı ve mantıksal düşünme, birçok şeyin bilgisini hatırlama özellikleri aranmakta ve yaratıcı düşünmeye daha az özenilmektedir. Buna ek olarak örgün eğitimin ilk yıllarından itibaren eğitimde ortak hedefler ve standart uygulamalar dikkate alınmaktadır. İlköğretim eğitimi boyunca Türkiye'nin her yerinde yaşayan tüm bireylerin aynı hedefler doğrultusunda programlanmış etkinlikler çerçevesinde yetiştirilmesi planlanmıştır. Böylece bireyin eğitimin ilk yıllarından başlayarak "standart insan tipi"²³ olması hedeflenmiştir

Özden (1999) ilköğretim birinci kademedeki gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinin çocukların gizil güç ve yetilerini hesaba katmadığını savunmaktadır. Öğrenciler, yaratıcılık düzeylerinin ve zekalarının ne olduğu bilinmeden bilişsel başarılarına göre yönlendirilmektedir.²⁴ Bu uygulama çocukların yaratıcılığını engellemekte alıştıkları düşünme tarzından ayırmaktadır. Oysa çocuğun bağımsızca değişik ve yeni ürünler üretebilmesi onun yaratıcılığının keşfedilerek desteklenmesine bağlıdır.²⁵

²² Meral Alakuş, *Bilgi Toplumu*, Ankara 1991, s. 67.

²³ Aslıhan Atık, *Yeni İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yaratıcılık*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 1.

²⁴ Yüksel Özden, *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler*, Ankara, 1999, s. 25

²⁵ Atık, s.2.

Çağdaş eğitimde ilköğretim kişinin özgün olmasında önemlidir. Böylece kişinin üst düzey düşüncelerini kullanması ilgi ve yeteneklerini tanınması yaratıcı yönünü ve yapıcılığı geliştirmesi hedeflenmelidir. Nitekim eğitim öğrenenlerin, yaratıcı düşünme, eleştirme, sentezleme veya karşılaştırma, fikir üretme, farklı çözümler üretme vb. yeteneklerle donatılması gerekmektedir.²⁶

Bireyin en önemli yeteneklerinden biri “yaratıcılık” tüm yaşam süresince gelişim gösterebilir. Okulun ya da eğitim sistemlerinin yaratıcılığı geliştirmede yetkin rolü vardır. Okulların yaratıcılığı körelttiği söylenirken diğer yandan yaratıcılığı artırdığı üzerinde de durulmuş bu yönde çalışmalar hızlanmıştır.²⁷ Bu nedenle eğitim ve öğretimde büyük önem taşıyan yaratıcı düşünmenin gelişmesine imkan tanıyan öğretim programlarına daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Kavram olarak “yaratıcılık” bir düşünme biçimidir ve bütün insanlar yaratıcılık yeteneğine sahiptir. Eğitim ve öğretim yoluyla yaratıcılık yeteneği geliştirilebilir ve yaratıcılık gizil gücü ortaya çıkarılabilir. Yaratıcılığın geliştirilmesi, bireyin kendini gerçekleştirmesini ve toplumun gelişmesine çağdaş bir toplum haline gelmesine iyi bir eğitim ve öğretim içinde gereklidir. Yaratıcılığın gelişmesinde aile, okul, öğretmen, çevre etkili olabileceği gibi eğitim programlarının da etkileri vardır. Çünkü eğitim programlarının eğitimde yapılan çalışmalara yol göstericiliği ve çalışmaları yönlendirici özelliği vardır.²⁸

Günümüz koşullarında etkin rol alabilecek kişiler yetiştirmek, devletlerin uluslararası alanlarda diğer devletlerle rekabet edilebilirliği ile ilişkilidir. Bundan dolayı devletler kişilerin bilinçli, sorumluluklarını alan, karşılaştığı durumlar karşısında yaratıcı çözümler üretebilen, problem çözme becerisi gelişmiş eğitim modellerine yönelmektedir.²⁹

Son yıllarda dünyadaki gelişmelerle beraber ülkemizde eğitim alanında da görülen çalışmalar ile beraber önemli gelişmeler görülmüştür. Diğer programlarda

²⁶ Yüksel Özden, *Öğrenme ve Öğretme (7. Baskı)*. Ankara 2005, s. 62-63.

²⁷ Kamile Ün Açıksöz, *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, İzmir 1998, s. 102

²⁸ Erdoğan Rıza Tezci., “Çocuklarda ve Yetişkinlerde Yaratıcılık Nasıl Uyarılır?”, *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, Sayı:62, s. 31.

²⁹ MEB *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, Ankara 2017, s. 3.

olduğu gibi Sosyal Bilgiler alanında da yapılandırmacı eğitim anlayışına geçilmiştir. 2005 yılında 4. ve 5. sınıflarda, 2007 yılında 6 ve 7. sınıflarda yapılandırmacı yaklaşım uygulanmaya başlamıştır. Böylece 4. sınıftan başlayarak 7. sınıfın sonuna kadar Sosyal Bilgiler alanında yapılandırmacı eğitim sistemi uygulanmıştır.³⁰

Doğanay (2005) toplum ve insanla alakalı diğer bilimlerin yöntem ve içeriklerinden yararlanarak insanın toplumsal çevresiyle ilişkisini çağdaş değerlerle donatmış etkin, yaratıcı ve üreten bireyler yetiştirmeyi amaçlayan çalışma olarak tanımlamıştır.³¹ Böylece tanımdan da anlaşılabilceği gibi insan ve toplumu ele alan farklı bilimlerden yararlandığı ve bu yararlanmayı belli bir sürece yayan bir ders olduğu Sosyal Bilgilerin en önemli amacının demokratik vatandaş yetiştirme olduğunu zamana yayan bir ders olduğunu söylemiştir.³²

I.2. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesini ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde probleme dayalı öğrenmenin üst düzey düşünme becerilerine ve yaratıcılık düzeylerine etkileri var mıdır? sorusu oluşturmaktadır. Temel problemin alt problemlerine aşağıda cevap aranmıştır.

I.3. Alt Problemler

1. Kontrol ve deney grubu başarı testi ön test puanları arasında belirgin farklılık var mıdır?
2. Kontrol ve deney grubunun başarı testi son test puanları arasında belirgin farklılık var mıdır?
3. Yaratıcılık düzeyine ilişkin kontrol grubu ile deney grubu ön test puanları arasında belirgin farklılık var mıdır?

³⁰Hasan Hüseyin Dilaver ve B. Akyürek Tay, *Sosyal Bilgilerde Yapılandırmacılık*, B. Tay, A. Öcal (Edts.) Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi,(99-130). (2.Baskı), Ankara,2011.

³¹Ahmet Doğanay , *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Öztürk, C. Dilek, D. (Edts.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara , 2005, s. 97.

³²Mustafa Safran, *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*, B.Tay, A. Öcal, (Edts.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s. 2-16.

4. Yaratıcılık düzeyine ilişkin kontrol grubu ile deney grubu son test puanları arasında belirgin farklılık var mıdır?

I.4. Araştırmanın Önemi

Geleneksel eğitimin müfredatta olduğu eğitim sisteminde istenilen başarı sağlanılamamıştır. Bu sistemde öğretmenin görevi öğrencilere müfredata uygun olarak dersi anlatmak, sınav yapmak, konuları zamanında yetiştirmektir. Sınavda kitaplarda bulunan hatırlatma düzeyindeki bilgilerin zihne kaydedilip ölçülmesini sağlamaktır. Öğreticinin en önemlilerinden görevlerinden biri olan öğreneni öğrenmeye teşvik etme, öğrenenin sezgisel, yaratıcı, eleştirel, soyut düşünme, yansıtıcı düşünme, sorun çözme becerisi kazandırma, öğrenenin öğrendiklerini aktif bir şekilde uygulama fırsatı ihmal edilmektedir.

Demir, ve diğerleri tarafından (1996) hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme kılavuzunda” sorumluluklarını bilen vatandaşlık görevini yerine getiren, problemleri çözen bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bireylerin bir toplumda, her yaşta, ailesini; toplumunu, ülkesini dünyayı etkileyebilecek kararlar alabilecek düzeye getirilmesi amaçlanmalıdır.³³

Sosyal Bilgiler dersinin özellikle demokratik yaşantının kazandırılması bireyin toplumsal yaşamdaki sorunlarla birebir yaşaması, yaşamlarında karşılaşacakları problemleri çözebilecek, gerekli bilgi ve becerilerle donatılması gerektiğini dile getirmiştir.

Yapılan araştırmada önemli olan çocukların okula, hayata hazırlık yeri olarak değil de hayatın kendisi olarak günlük hayatta karşılaşabileceği problemleri yaratıcı bir şekilde çözmektir. Öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşabileceği sorunları hayatlarının bir gerçeği olarak kabul etmeleri ve problemi çözmeleridir.

³³ Beşir Selçuk Demir ve Hamza Akengin, *Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara, 2012, s. 33.

I.5. Araştırmanın Amacı

1. Amaç: Bu çalışmanın hedefi, Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yaklaşımının 6. sınıf öğrencilerinin yaratıcılık ve üst düzey düşünme becerilerine etkisini araştırmaktır. 2. Amaç: Bu amaç çerçevesinde, öğrencilerin sorunlarını belirleme, sorunların nedenlerini araştırma, hipotez kurma, hipotezleri test etme, problem çözme yeteneği ve bilişsel hedef düzeylerini belirleme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme gibi faydaları olan probleme dayalı öğrenme yaklaşımını geleneksel öğretim yöntemiyle karşılaştırmaktır.

I.6. Varsayımlar

- 1) Deney ve kontrol gruplarını kontrol edemeyen değişkenler aynı ölçüde etkilendikleri kabul edilmiştir.
- 2) Araştırmaya veri olan öğrencilerin, bilgi toplama aracı olarak kullanılan ölçekleri gerçeğe uygun şekilde yanıtladıkları kabul edilmiştir.
- 3) Öğrenenlere uygulanan yaratıcılık ölçeği ve başarı testlerine doğru cevap verecekleri düşünülmüştür.

I.7. Sınırlılıklar

- 1) Çalışmanın örneklemini 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Aşkale Atatürk Ortaokulu'nun 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- 3) Bu araştırma, Sosyal Bilgiler dersinin “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi ile sınırlıdır.
- 4) İncelemede yaratıcı düşünme ölçekleri ve üst düzey düşünme becerilerini yoklayan başarı testi ile sınırlıdır.
- 5) Bu çalışma yapılan uygulama sonucu bulgular ile sınırlıdır.

I.8. Tanımlar

Sosyal Bilgiler, Kişinin sosyalleşmesini gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla siyaset bilimi, hukuk, tarih, ekonomi, antropoloji, felsefe, coğrafya, ekonomi, antropoloji, arkeoloji gibi vatandaşlık bilgisi ve sosyal bilimler konularını gösteren; öğrenme alanları bir tema altında birleştirilen insanın fiziki ve sosyal çevresiyle etkileşime geçmiş gelecek ve bugün bağlamında incelendiği; geniş alan perspektifinde oluşturulmuş ilköğretim dersidir.

Ortaokul, 10-14 yaş grubu öğrencilerin devam ettiği zorunlu temel eğitim dönemidir.

Problem, olan ile olması gereken durum arasındaki farktır. Yaşadığımız yer ile yaşamak istediğimiz yer arasındaki boşluktur.

Probleme Dayalı Öğrenme, Problem dayalı öğrenme, öğrencileri cesaretlendirecek bir problemi tanımlama, anlama ve çözmek için ihtiyaç duyulan beceri ve bilgileri sağlar.

Geleneksel Yöntem, Öğretmenin aktif olduğu ezberciliğe dayanan, öğretim yöntemidir.

Deney grubu, Ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin problem çözmeye dayalı öğrenme yaklaşımı ile işlendiği gruptur.

Kontrol grubu, Ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin geleneksel yöntem ile işlendiği gruptur

II. BÖLÜM

II.1. Problem Çözmenin Özellikleri

Bilgi teknolojilerinin yaygın olduğu bilgi çağında, bilgiye ulaşma yaratıcı fikirlerin üretilip yayılması bakış açısına değişik boyut kazandırmıştır. Eğitimimizin sosyal dinamiği bilgiyi üreten, işleyen ve hayata aktaran kişiye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, kişilere yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerisi kazandırma yönünde çalışmalarını beraberinde getirmiş ve eğitimcilerin yöntem ve stratejilerinde yenilik yapmayı zorunlu kılmıştır. Dünyada söz sahibi olan ülkeler ve liderler, yeni bilgi üreten, bilgiyi paylaşan ve kısaca bilgi çağına ayak uydurdukları için dünyamızın geleceğine yön verirler.³⁴ Bu durum aynı zamanda toplumların gelecekte özgürce ve bağımsızca var olmalarını şimdiden görülmesini sağlamaktadır.

Bundan dolayı günümüzde gelişmekte ve gelişmiş olan birçok ülke yürürlükte olan eğitim sistemini eleştirmektedir. Bu eleştirinin temel noktası ise klişeleşmiş zihinler olmaması, toplumların sorun çözen, yaratan, eleştiren ve düşünen insanlara ihtiyaç duymasıdır. Öğreticiler var olan bilgileri paylaşarak öğrenmede rol almamaktadırlar. Araştırmalar öğrencinin öğrenmede etkin olduğu, çevresiyle bağlantıya geçtiği ve yaparak yaşayarak öğrendiği öğretim anlayışının etkili bir strateji olduğunu ortaya koymuştur. Bu düşünceden yola çıkarak öğrenciyi eğitim sisteminde daha aktif duruma getirmeye çalıştıkları fark edilmektedir. Bir ülkenin, ekonomik, siyasi ve sosyal yönden istenilen hedefe ulaşmasının nitelikli bir eğitim sistemiyle olacağı aşikardır.³⁵

II.2. Problem Çözmenin İşlevi

Yaşam boyu öğrenme alışkanlığını destekleyen güçlü bir sınıf, gerçek dünya sorunlarını kullanan, işbirlikli çalışan ve kavramları araştıran öğrencileri problemi tanımlamak için motive eden bir stratejidir. Araştırma, proje tabanlı öğrenme, problem çözmeyi kapsayan eğitim yaklaşımlarını içerir. Önemli olan bu farklı

³⁴Meral Alakuş, *Bilgi Toplumu*, Ankara 1991, s. 220.

³⁵ Alakuş, s. 221.

yöntemlerde, bazı soruları cevaplama ve sorunları çözmeye çalışan öğrenenleri aktif kılmaktır.³⁶

Oluşturmacı öğrenme anlayışının önemli etkinliklerinden birini problem çözmeye dayalı öğrenme oluşturmaktadır. Çünkü bu öğrenme yöntemi öğrencilerin probleme aktif katılımını gerçekleştirmesinin yanında, öğrenme etkinliklerini planlamasında da rol almaktadır. Bundan dolayı projenin değişikliği sadece dersleri değil aynı zamanda öğretmen, öğrenci, ders kitapları, okul yönetimi ve velileri yani eğitim sisteminde olan her şeyi yenilemiş etkilemiştir.

Problem çözüme farklı bakış açılarıyla ele alınan bir problemin tanımlanması, çözüm için gerekli verilerin değerlendirilmesi, sorunun çözümü için eldeki hipotezlerin değerlendirilmesi ve materyallerin kullanılması süreçlerini içeren çağdaş öğretim stratejisidir.³⁷ J. Dewey problem çözüme becerisinin kurucusudur. Gerçek öğrenmenin bireyin deneyim ve tecrübelerine dayalı olduğunu, bireyin aktif katılımı olarak ifade etmiştir. Dewey'e göre hayat problemlerle dolu değişik biçimde ve yapıdadır. Her dönemde insan problemlerle karşı karşıya kalmakta problemin çıkışında farklı yollar aramaktadır. Öğrencilerin ve okulun görevlerinden biri de hayatta karşılaçakları sorunların çözümünde rehber olmaktır. Böylece öğrencilerin toplumsal hayata uyumları kolaylaşacak ve problem çözüme yetenekleri gelişecektir.³⁸

Gagne'ye göre (1985) eğitim programlarının en önemli amacı; öğrencilerin tüm yaşamında karşılaşılabileceği sorunları farketmek ve aynı zamanda konu alanlarında problemleri çözmeyi amaçlamak olmalıdır. Problemi çözüme aşamasında bazı hedeflere ulaşmaya çabalarırken çeşitli araçlardan yararlanmamız gerekir. Sorun çözmek için hem muhteva hem de zihinsel stratejileri kullanmamız gerekmektedir. Amaca götürecek aracı bulup işe koşmak problem çözümede önemli bir noktadır.³⁹

Bunun için çözülmesi düşünölen bir problemin öncelikle doğru anlaşılması

³⁶ Süleyman Yaman, “*Fen Bilgisi Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenme Ürünlerine Etkisi.*” Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003, s. 83.

³⁷ Aytekin İşmen ve Ahmet Eskicumalı, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme.*, Ankara 2006, s.337.

³⁸ İşmen ve Eskicumalı, s. 339-341.

³⁹ Senemoğlu, s. 560.

gerekmektedir. Konu ile ilgili bilgilerin toplanması, bu bilgilerden nasıl yararlanılacağı ve nerelerde kullanılacağı konusunda birden fazla çözüm yolunun bulunması, elde edilen seçeneklerin değerlendirilmesi, en iyisinin tespiti, eldeki verileri doğru kullanarak uygulamanın yapılması ve çalışmaların değerlendirilmesinden sonra alınacak sonuca göre tamamlanması ya da yeniden sürecin gözden geçirilerek varsa eksikliklerin ve hataların giderilmesi gerekir.⁴⁰

Herhangi bir bilgiye sahip olmaktan çok, o bilgi sayesinde düşünebilen insanlar gerçek hayatta bildikleri ile işlerini kolaylaştırabilenlerdir. Mevcut bilgiyle düşünemeyen insanların gerçek bilen insan olmadıkları kabul edilmektedir. Öğrencilerin gerçek hayatta ne ile meşgul olacaklarını bilmeden onları hayata hazırlamaya çalışıyoruz. Öyleyse bilen, bildikleriyle düşünebilen ve yapan insanlar olarak yetişmeleri için uygun eğitim ortamları hazırlanmalıdır.⁴¹

II.2.1. Eğsen ve Kouçak'a Göre Problem Çözmenin Özellikleri

- Dersler bir sorun ya da problem ile başlar ve problem çözme dersin temel noktasıdır.
- Öğrenciler sorunu araştırmak, çözüm yollarını desteklemek ve çözüm üretmekten sorumludurlar.
- Öğretici, öğrencileri yönlendirici, eleştirmeye yönelik harekete geçmede ve öğretimi inşa etmede rehberlik eder.⁴²

II.2.2. Maxwell ve Ark'a Göre Problem Çözmenin Özellikleri

Problem durumunu temel alan öğrenmede herhangi bir çalışma yapmadan veya hazırlık yapmadan önce öğrenciyle yüzyüze getirilir.

- 1- Problem durumu, öğrenenlere dünyada olabilecek gerçek durumları sunar. Öğretmenin rehberliğinde öğrenciler küçük gruplar halinde soruna yönlendirilirler.

⁴⁰ Senemoğlu, s.561.

⁴¹ Nilüfer Semerci, "Kritik Düşünme Geliştirilebilir mi?" Yaşadıkça Eğitim, Sayı:66, 2003, s. 30-34.

⁴² Eksenli D, Kavak, "Sanatta Yaratıcılık Oyun Drama, Yaratıcı Drama," Ankara 2001, s. 125-155.

- 2- Öğrenenler bir konuda kendi yetenekleri doğrultusunda problemle uğraşırlar. Öğretmenler öğrencilere açık uçlu sorular sorarak ve öğrenme etkinliklerini izleyerek öğrencilere rehber olurlar.
- 3- Süreç boyunca ihtiyaç duyulan konular belirlenir ve öğreticiler öğrencilerin çalışmalarında rehberlik eder.
- 4- Problem üzerinde etkiyi değerlendirmek için üçüncü ve dördüncü adımda elde edilen bilgi ve beceriler uygulanır.
- 5- Öğrencinin var olan bilgisinin üzerine yeni gelen bilgiler ilave edilir.⁴³

II.2.3. John Dewey'e Göre Problem Çözmenin Özellikleri

Probleme dayalı öğrenme, J. Dewey'in "Düşünme" sürecinden sonra gelişmeye başlamış stratejidir. Bu stratejiye göre hayattan seçilen konular problem şeklini alır. Problemin çözümünde öğretim faaliyeti önemli bir yer tutar.

- 1- Sorunu çözme yeteneği: Neticeye ulaşmak için zihin çalışması ve öğrenenin çaba göstermesi gereklidir.
- 2- Sorunun ne olduğunun açıkça anlaşılması: Sorun iyice anlaşılmadan düşünce başlamaz. Zihinde karışıklıklar olur.
- 3- Sorun incelenirken sürekli zihinde tutma yeteneği: Zihinden sorunun ne olduğu hiç bir zaman çıkarılmamalıdır.
- 4- Hipotez kurma hızı ve cesaretli bir tahmin: Zihnin çalışmasının delili hipotez kurmaktır. Herkeste bu yetenek geliştirilmelidir.
- 5- Sorunla ilgili varsayımları belirleme ve kesin bir şekilde çözüm yolunu bulma yeteneği: Öğrencilerimize bütün derslerimizde araştırma yaptırmalıyız.
- 6- Varsayılan çözüm yollarını ayrıntılı incelemeyen geçirme yeteneği: Düşünmenin en önemli özelliği budur. Öğrenci konuyu ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmek için çözümlenmeli tümdengelim ve tümevarım yaparak sonuca yani birleşim yapabilmelidir.

⁴³ Maxwel ve ark., s. 162.

- 7- Kesin olmadığına karar verilen varsayımları kurma becerisi ve hızlılığı: Kesin bir temele dayanmadığına hükmedilen bir hipotez üzerinde durmadan bir yenisine geçilebilmelidir.
- 8- Kararları geciktirme sonucu almada ivedilik etmeme durumu: Bilimsel düşünen kimse, acele karar vermekten sakınır. Bütün bilgileri elde ettikten, hepsini ayrı ayrı inceledikten sonra karar verir. Bu zordur. Fakat bilimsel düşünen kimse için zorunlu bir davranış şeklidir. John Dewey'in dediği gibi, bekleme devresi acı verici olabilir. Ancak zihin alışkanlıklarının elde edilmesinde en önemli sebep, kararları geciktirebilme yöntemlerinin kazanılmasıdır.
- 9- Sonucunu yeniden kontrol etme ve deneme amacıyla hızlılık ve yetenek açısından: Bu bir "tümdengelim yoludur. Problem çözme veya düşünme eyleminde tümevarım, tümdengelim, çözümlenme ve birleşim işlemleri bazen beraber, bazen arka arkaya meydana gelir.⁴⁴

II.3. Problem Çözme Becerisi

Bilen (2006) problem çözme yetisini bir problemin çözümünde bireyi çözüme götürecek kuralları öğrenip bu kuralları kullanıma hazır biçimde birleştirerek sorunun çözümünde kullanabilme şeklinde açıklamıştır.⁴⁵

Çağdaş öğretimin amacı öğrencilere sorun çözme yeteneği kazandırmaktır.⁴⁶ Eğitimin önemini yalnızca öğretim kurumlarında değil yaşamın tüm alanlarında ihtiyaç duyulması problem çözme becerisini daha da önemli kılmaktadır. Problem çözme becerisi okul döneminden sonra iş yaşamında da önemli görevlerden biridir.⁴⁷ Gagne (1985) öğretme kuramı ve öğrenme koşulları adlı eserinde deneyimin en iyi öğretmen olduğunu ve yaşamdaki olayların bireyin nasıl öğrendiğini ve nasıl bir insan olacağını açıklamaktadır. Bundan dolayı problem çözme fırsatı sunmanın güçlü

⁴⁴ Yıldırım, s. 55-63.

⁴⁵ Mürüvvet Bilen, "Plandan Uygulama Öğretim." Ankara, 2006, s. 438.

⁴⁶ Jonesson A. "Problem Based Learning in K-8 Class rooms; A Teachers Guide to Implementation." California; Carwing Press Inc. 2002.

⁴⁷ Hoy ve Miskel, "Problem Çözme Becerisi Ölçeğinin Geliştirilmesi", Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987 (Akt: Sezgin, 2011 s.197).

bir eğitimle olacağını belirtmektedir.⁴⁸

Bloom'un sorun çözme becerisi ile ilgili yapılan çalışmaları araştırmış olan Ornstein ve Lasley (2000), sorun çözmeye öğrenciler arasındaki farklılıkları başarı ve başarısızlıkları ortaya koymuşlardır. Böylece, başarılı öğrenciler problem çözmek amacıyla önceki bilgileri harekete geçirip problemi ortaya koyup, bir an önce harekete geçerek problemi çözmek için önceki bilgilerinden faydalanırlar.⁴⁹

II.3.1. Keenan'a Göre Problem Çözme Becerisi

- Sorunlarla başa çıkmayı öğretir.
- Çıkabilecek sorunların ihtimalini düşünür.
- Sorunlar, yaratıcı düşüncelerin ortaya çıkmasına yardımcı olur.
- Sorun çözmeye başarılı olmayı sağlar.
- Sonuca varırken kişinin kendisine güvenmesini sağlar.
- Tartışma sürecinde aniden harekete geçilmesini sağlar.

II.3.2. Kolberg'e Göre Problem Çözme Becerisi

- Yeni oluşumlara, yaratıcılığa açıktır,
- Seçimlerini ve kararlarını açıklar,
- Mesuliyet duygusuna sahiptir,
- Esnek düşünceye sahip, gelenekçi değildir,
- Cesur ve maceracıdır,
- Farklı fikirler üretir,
- Akıllı ve dikkatlidir,
- Özgüveni vardır ve kendine yeterlidir,
- Olaylara geniş perspektiften bakar,
- Olaylara nesnel şekilde yaklaşır,
- Mantıklı düşünür, kurallara uyumludur,

⁴⁸Hakan Yıldırım, "Probleme Dayalı Öğrenme ve Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemlerinin İlköğretim Öğrencilerinin Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi," Konya Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

⁴⁹ Derya Çınar, "İlköğretim Fen Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Üst düzey Düşünme Becerilerine ve Akademik Risk Alma Düzeyine Etkisi," Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 77-79.

- Duygusal ve sakinidir,
- Olaylara sorgulayıcı yaklaşır.⁵⁰

Problemi anlama, problemi çözmek için uygun stratejiyi bulma, kullanma ve problem sonuçlarını yorumlama becerisini geliştirmektir. Böylece bireyde problem çözme becerisini muhakeme etmektir. İnsan sosyal çevresindeki olayları çözmek için probleme dayalı öğrenme yaklaşımı ile davranmayı kişilik haline getirmelidir.⁵¹

Problem çözme zihinsel, psikomotor ve duyuşsal yönleri de olan, bireyin problemin farkına varmasından çözüme kadar yaşadığı süreçtir. Sosyal, duygusal ve bilişsel alanlar arasında problem çözme becerisi aşağıdaki tabloda ele alınmıştır.⁵²

Tablo 1. Bilişsel Alanda Problem Çözme

Problemi Belirleme	Problemi Yapılandırma	Çözümü Yaratma	Çözümleri İyileştirme
Sistem düşüncesi	Bilinenleri tanımlama	Fikirler yaratma	Ölçütleri belirleme
Bir problem belirleme	Bilinmeyenleri tanımlama	Ön bilgileri uygulama	Ölçütleri mevcut problemlere uygulama
Bir problemi tanımlama	Bölgelere ayırma	Muhtemel çözümleri seçme	Çözümlerin sağlamlasını yapma
Önemli konuları belirleme	Enformasyonu düzenleme	Çözümleri bütünleştirme	Çözüm uygulamalarını değerlendirme
Varsayımları belirleme	Proje öğrenme ile uğraşma	Çözümleri yeniden kullanma	Çözümleri diğer problemlere genelleme
Eksik bilgiyi belirleme	Alt problemleri önceliklendirme	Uygulamayı planlama	Bağımsız değerlendirme yaptırma

⁵⁰ ŞerifeTerzi, "Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 1(2), 2003, s. 221-232.

⁵¹ Altın, M. "İlköğretim İkinci Kademedeki Matematik Öğretimi," İstanbul, 2002, s. 348.

⁵² Morgan, s. 97.

Tablo 2. Duygusal Alanda Problem Çözme

Kendini geliştirme	Duygusal Yönetim	Kendini değerlendirme	Diğerlerini değerlendirme
Olumlu bir tutum geliştirme	Duyguları belirleme	Kişisel değerler oluşturma	Ortak değerler oluşturmak
Kişisel amaçları belirleme	Duyguları uygun şekilde ifade etme	Ahlak değerlerini oluşturma	Diğerlerine bağlılık
Açık fikirli olmak	Diğerlerinin duyguları ile uğraşmak (başta çıkmak)	Merak hissi oluşturma	Empati kurma
Kalıcılığı sağlama	Stresi yönetmek	Kendine güven	Saygı gösterme
Memnuniyet yaratmak	Geliştirmek	İddialı olmak, hakkını savunmak	Diğerlerine hizmet etme
Merak	Cesaret	Kendine bağlılık	Farklılıkları takdir etme

Tablo 3. Sosyal Alanda Problem Çözme

İletişim	Etkileşime davet	Bir takımda olmak	Bir örgütte olmak
Vücut dilini okuma	Diğerlerine ilgi gösterme	Amaç belirlemek	Sorumluluğu üstlenmek
Etkin dinleme	Başka sözcüklerle açıklamak	Oybirliği sağlamak	İddialı olmak, kendi hakkını savunmak
Cevap verme	Diğerlerine yardım	Planlamak	Belgelemek
Bir mesajı düzenleme	Olumlu sözlü ifadeler kullanma	İşbirliği yapmak	Kararları etkilemek
Algıları kontrol etme	Yargılamayan olma	Uzlaşmak	Kararları ve sonuçları iletişime sokmak
Eksik bilgiyi belirleme	Alt problemleri önceliklendirme	Uygulamayı planlamak	Bağımsız değerlendirme yaptırma

II.4. Problem Çözme Yöntemleri

Sorun çözmeye yöntem olarak sistemli olmak gerekir. Problem çözmek için farklı yöntemler geliştirilmiştir. Problemi başarılı bir şekilde çözmek için ortak özellikler gerektirir. Bunlar:

1. Kişinin farklı bakış açısıyla problemi nasıl gördüğü konusunda ortak düşünceye ulaşmak,
2. Neyin değiştirilmesi gerektiğine karar vererek araştırma yapmak,
3. Değişiklikler yapmak için ölçülebilir somut hedefler saptamak,
4. Hedefleri gözlemleyerek sonuçlar hakkında geri bildirim almak.⁵³

II.4.1. Beyin Fırtınası

Beyin fırtınası, kısa sürede, bir grup insandan çok sayıda fikir elde etme olarak tanımlanır. Grup üyeleri bir lider tarafından bir araya getirilir ve verilen konu üzerinde fikir geliştirmek ya da bir soruna çözüm bulmak için yönlendirilirler. Grup, ürettiği fikir ya da çözümleri birbiriyle paylaştığı sırada, bunlar üzerinde yargılama yapmak ya da alay etmek gibi, yeni fikirlerin üretimini engelleyici her türlü davranış yasaktır. Beyin fırtınası sırasında üyelerin olabildiğince çok sayıda fikir ve çözümleri geliştirmeye teşvik edilir. Belirlenen düşüncelerin değerlendirilmesi, uygulama tamamlandıktan sonra yapılır ve hep birlikte fikirlerden tercih edilmeyenler elenir. Uygulamanın temel esprisi ilk aşamada üretilen düşüncelerin niteliği değil niceliğidir.⁵⁴

II.4.2. Po Tekniği

De Bono'nun bu tekniği tekdüze kavramların dışına çıkmak isteyen

⁵³Ahmet Güler, “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,” Yeditepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

⁵⁴Zerrin Özer, “Yaratıcılığa Giden Yolda Beyin Fırtınası”, Bilim ve Teknik Dergisi, 348(1), 1996, s. 50-51.

düşüncelerle uğraşmak isteyenler için yararlı bir tekniktir. Bireyin farklı düşünme yollarını kullanarak ve esnek düşünerek uygulama yapmasıdır. O dönemden beri teknolojik çeşitli kestirimler, program planlanması genel politika analizleri farklı alanda uygulanmaya başlanmıştır. Kolay kabul edilmeyeceği düşünülen fikirlerin önünde şifreli bir sözcük kullanmayı temel alır. Bu sözcük “PO”dur. Böyle bir şifreli sözcük, çalışmalar zor bir aşamaya ya da bir tıkanma noktasına geldiğinde, bir çıkış yolu bulmak için de kullanılabilir.⁵⁵

II.4.3. Delfi Tekniği

Delfi tekniği 1950’lerin başında ABD’de bir şirket tarafından askeri amaçlara hizmet etmesi amacıyla geliştirilmiştir. Bu tekniğin özelliği bir seri isimli posta anketi vasıtasıyla herhangi bir konu hakkında o konudaki uzman kişilerin görüş birliğini oluşturmaya çalışmaktır. Probleme çözüm bulununcaya kadar anket tekrarlanır. O zamandan beri bu teknik, çeşitli teknolojik tahminler, genel politika analizleri, program planlanması ve birçok değişik alanda uygulanmaya başlanmıştır.⁵⁶

II.4.4. Benzetme (Sinektir) Tekniği

Bu teknik, 1950’li yılların sonunda W. J. J. Gordon ve George Prince’in çabalarıyla ortaya çıkan ve geliştirilen bir düşünce yaratma ve problem çözme tekniğidir.

Benzetme tekniği, farklı görünürde alakasız elemanları, sistemli bir biçimde bir araya getirir. Bu teknik benzetme ve mecazları kullanır. Problemlerin çoğunu kendimiz ile çok yakın olduğu için çözemeyiz. Klasik anlatımla, ağaç yüzünden ormanı göremeyiz. Bu koşullar altında, uygun bir mecaz (metaphor) ve benzetme (analogy) gerekli uzaklığı bize taşıyarak yaratıcı çözüme varmamızı sağlar.⁵⁷

⁵⁵Berna Cantürk Günhan ve Neşe Beşer, “*Probleme Dayalı Öğrenmenin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi*,” Türk Eğitim Bilimler Dergisi, 7 (2.), 2009, s. 451-482.

⁵⁶De Bona, s. 71.(Akt. Güler A. 2006).

⁵⁷Nuray Sungur, “*Yaratıcı Düşünme*”, Ankara, 1997.

Benzetme tekniğinde iki önemli basamak vardır: yabancı, farklı düşünceyi bilinen yapmak ve bilinen düşünceyi farklı, yabancı yapmaktır. Bu teknikte dört benzetme yöntemi vardır: kişisel benzetme, doğrudan benzetme, fantastik benzetme ve sembolik benzetme. Kişisel benzetme yönteminde, bireyin kendisini bir canlı ya da başka bir nesnenin yerine geçmesi istenir. Doğrudan benzetme yönteminde, sorunun doğadaki canlıların çözümlediğine benzer bir şekilde çözülmesi beklenir. Fantastik benzetmede ise bir çeşit dilekler ve arzular listesi çıkartılır. Amaç yaratıcılığı güçlendirmek ve kullanmaktır.⁵⁸

II.4.5. Yuvarlak Masa Tekniği

Sakin bir ortamda düşünceyi üretmeyi amaçlar sorun tamamlandıktan sonra sekiz ya da altı kişilik gruplar bir masada otururlar. Grup üyelerine çalışma kağıda dağıtılarak fikirlerini yazmaları istenir. İlk düşünce yazıldıktan sonra kağıtlar değiştirilerek farklı fikirler üretilir. Yaklaşık 15 dk. işlem tekrarlanır.⁵⁹

II.4.6. Düşünme Şapkası Tekniği

Düşünme Şapkası Tekniği, aşağıdaki sorulara çözüm getiren, öğrenilmesi çok kolay olan, aynı zamanda gösterdiği etki itibarıyla çok güçlü bir tekniktir.

- Yaratıcı düşünce için nasıl zaman bulunur?
- Kişileri yaratıcı düşünmeye nasıl teşvik edersiniz?
- Birisini devamlı olumsuz düşünmekten nasıl alıkoyarsınız?
- İnsanlara fikirlerin iyi yönlerini görmelerini nasıl sağlarsınız?
- Yaratıcı fikir ve önerilerinizi ciddi bir toplantıda nasıl ifade edebilirsiniz?

Düşünme Şapkası Tekniği 6 şapkadan oluşmuştur:

⁵⁸Nezahat Güçlü , “*Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri*,” Milli Eğitim 80. Yıl Özel Sayısı, 160 (1), 2003, s. 272-300. (Akt: Akpınar, 2010,s18).

⁵⁹ Yıldırım, s.63.

Beyaz Şapka: Tarafsızlığı ve objektif davranmayı ifade eder. Bilgi akışı altında boğulmayı önlemek, sadece gereksinim duyulan bilgileri almak ve dikkatli bir yöne yönlendirmeyi esas alır.⁶⁰

Kırmızı Şapka: Kırmızı Şapka düşüncesi, duygularla, sezgilerle ve düşüncenin akılcı olmayan yönleriyle ilgilidir. Duygular, önseziler ve sezgiler güçlü ve gerçeklerdir. Kırmızı şapka da bunların varlığını ortaya koyar.⁶¹

Siyah Şapka: Siyah şapka düşüncesi mantığı ifade eder. Siyah şapka olumsuzdur ama duygusal değildir. Siyah şapka düşüncesi, olayların ‘kara’ tarafına bakar, ancak bu her zaman sağlıklı bir karamsarlıktır.⁶²

Sarı Şapka: Sarı şapka olumlu değerlendirmeler ile ilgilenir. Yaratıcılık için sarı şapka düşünülmesinin olumlu yönüne gerek duyulur. Sarı şapka düşüncesinin olumlu değerlendirmeleri ve yapıcı yönünün yaratıcılık için hayati değer taşıdığı da doğrudur.⁶³

Yeşil Şapka: Yeşil şapka düşüncesi daha iyi bir fikir bulabilmek için eski fikirlerden uzaklaşmak ile ilgilidir. Kısaca yeşil şapka düşünmesi değişimle ilgilidir. Alternatifleri bulmaya ne kadar çok zaman ayırırsanız o kadar fazla alternatif bulursunuz.⁶⁴

Mavi Şapka: Mavi şapkayı takarken konuyu artı düşünmeyiz, onun yerine konuyu araştırmak için nasıl bir düşünme yolu seçilmesi gerektiğini düşünürüz. Mavi aynı zamanda tarafsızlığı, sessizliği ve hakim olmayı ifade eder.⁶⁵

II.4.7. 5N ve 1K Tekniği

Bu teknikte amaç olay hakkında bilgi edinmektir. Haberlerin elde edilmesinde kullanılan “Kim, Ne, Niçin, Nasıl, Nerede” sorularının sorulmasıyla

⁶⁰ De Bona, (Akt. Güler, 2006). “Çocuklar Sorun Çözüyor,” İstanbul, s. 51-59.

⁶¹ De Bona, s.72. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶² De Bona, s.73. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶³ De Bona, s.73. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶⁴ De Bona, s. 74. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶⁵ De Bona, s. 74. (Akt. Güler, A. 2006).

oluşturulur. Yayıncılıkta önemli bilgiler, olaylar hakkında gerekli düşünceler edinmiş olmaktadır.⁶⁶

II.4.8. Problemin Resmini Çizme Tekniği

Problemin Resmini Çizme Tekniği'nin hedefi problemin doğru olup olmadığını farketmek için çözmektir. Problemin doğruluğunun saptanması için problemin resmini çizmek gereklidir. Resmi çizerken önemli noktalar keşfedilir ve farklı çözüm yolları üretilebilir. Problemi görüntülemek bütün olarak görmeyi sağlamaktadır. Bu da çözüme gitmeyi kolaylaştırır.⁶⁷

II.4.9. Simülasyon Tekniği

Bir fikrin veya çözümün kullanılabilirliği, gerçek problemin küçük bir modeli olan aynı tip bir problemde uygulamaya konulur. Bir simülasyon aşağıdaki temel basamaklardan meydana gelir.

1. Problemin amaçları belirlenir ve edinilen bir çözümün neler sağlaması gerektiği düşünülür.
2. Mevcut problem durumuna uygun bir model oluşturulur ve model mümkün olduğu kadar gerçek probleme benzetilir.
3. Çözümün bulunduğunu göstermeye yarayacak kriterler geliştirilir.
4. Her fikir modele uygulanarak problemi çözüme yeterliliği belirlenir.
5. Problemi çözüme en başarılı görülen fikir seçilir.⁶⁸

II.4.10. Matriks Tekniği

Bu teknikte, bir problemin içindeki bütün muhtemel değişkenler ele alınır ve bunları değişik ve yeni şekillerde bir araya getirmenin yolları aranır. Ele alınan

⁶⁶ De Bona, s. 75. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶⁷ De Bona, s. 76. (Akt. Güler, A. 2006).

⁶⁸ Yavuz Taşkesenligil, Erdal Şenocak ve. Mustafa Sözbilir, "Probleme Dayalı Öğrenmede Teorik Temeller", Meb, 117/Kış, 2008.

değişkenlerin kombinasyonları üzerinde çalışılmaya değer fikirler çıkmaktadır. Bu çalışmayı kolaylaştırmak için ana başlıklara ilk olarak yer verilir. Listeler düzenlenip kağıtlara geçirilir. Bu listeler şeritler halinde sınıflanarak ana başlıklar sıralanarak, şeritlerin önlü arkalı sarılmasıyla yeni eşleştirmeler ortaya çıkmaktadır.⁶⁹

II.5. Probleme Dayalı Öğrenmenin Eğitim Programlarındaki Yeri

PDÖ eğitim programı ele alındığında program hazırlanırken birkaç konu üzerinde önemle durulmasında yarar vardır. PDÖ eğitim programının özellikleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.⁷⁰

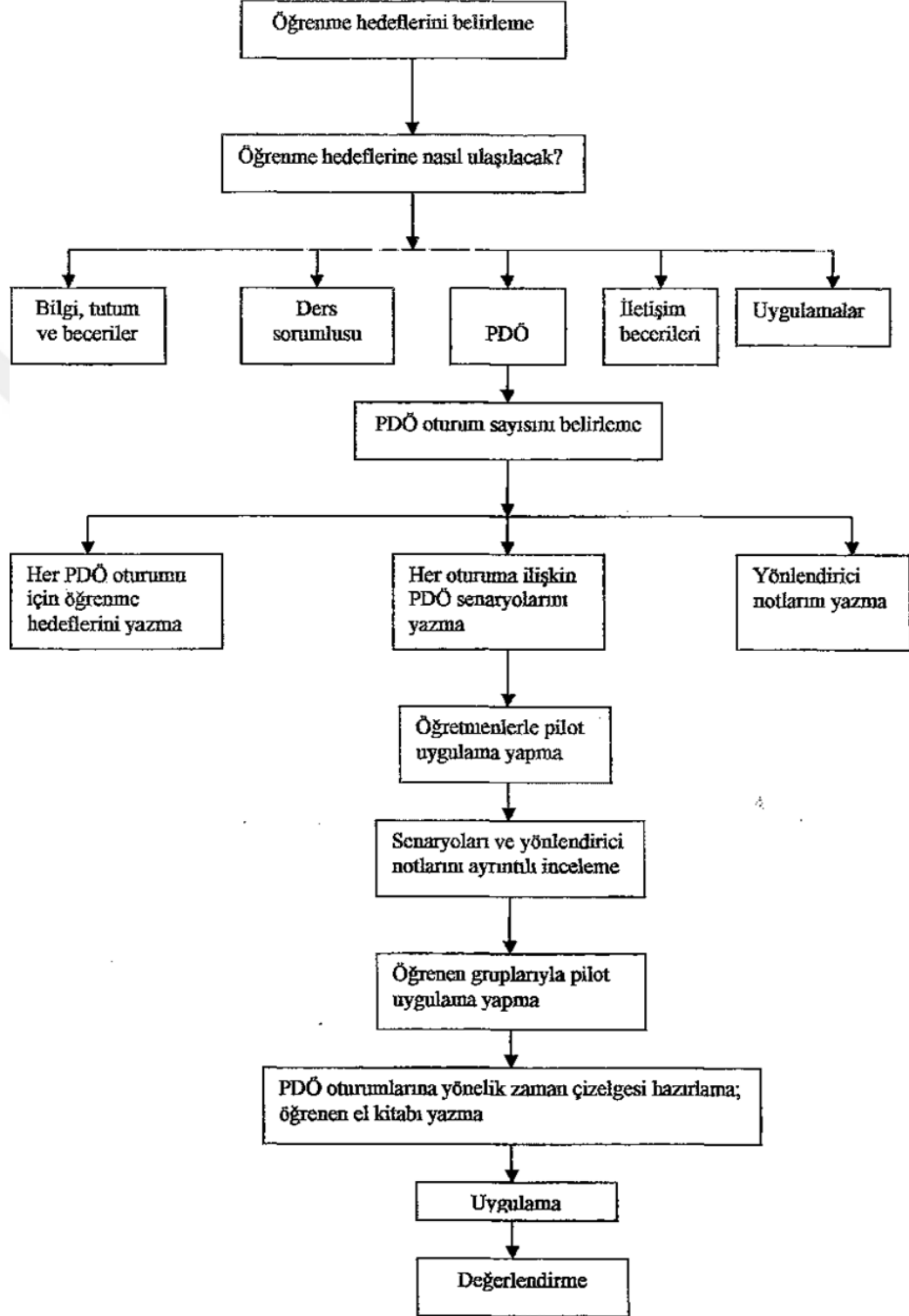
1. Dersi konu ya da disiplinlerden çok problem durumları üzerine yapılandırma.
2. Öğrenmeyi ilgili bağlamda organize etme, bilgiyi özgün uygulamalarla, bilişsel ve zihinsel yapılarla ilişkilendirme.
3. Gerçek yaşam bağlamında araştırma yapma, problemleri açıklama ya da çözme için gerektiğinde bilgileri geri getirme.
4. Öğrenmeyi, var olan bilgileri ortaya çıkarma ve öğrenme ihtiyaçlarını belirleme amacıyla öğrenen liderliğinde gerçekleştirme.
5. Probleme yeni bilgiler eklendikçe yeni sorular ve bunun sonucunda yeni çalışmalar ortaya çıkarma.

Eğitim programı içeriği olan amaç, muhteva, eğitim süreci ve değerlendirme arasında dinamik ilişkiler vardır ve bu öğeler birbirini etkilemektedir. Bu nedenle PDÖ ile farklılaşan eğitim programı öğelerinin tümünde değişiklik yapmak gerekmektedir.

⁶⁹ Günhan ve Beşer, s. 57.

⁷⁰ Barrows H. "Is it Truly Possible to Have Such a Thing as *dp BL*?" Distance Education, vol 23(1), 2002, s.119-122.

Tablo 4. PDÖ Programını Tasarım ve Uygulama (Wood 2003).

PDÖ’de öğrencilerin kendi düşünce ve bakış açılarını geliştirebilecekleri üst düzey öğrenmelerine yönelik genel hedefler belirlenirken, öğrenme-öğretme süreci bu üst düzey öğrenmeleri gerçekleştirecek nitelikte öğrenen merkezli olarak düzenlenir. PDÖ sürecinde değerlendirme öğrenmede bir son değil sonraki öğrenmelere yol gösterici olacağından sürece yönelik performans değerlendirme, gelişim dosyası, gözlem ve görüşme gibi alternatif değerlendirme yöntemleri kullanılır.

II.6. Probleme Dayalı Öğrenmenin Tarihçesi

Problem çözme sözcüğü hakkında yapılan incelemelere tarihsel süreç içinde 1950 ve 1960 yılları arasında fen bilimlerinde laboratuvar ortamında karşılaşılan sorunlara yöneldikleri görülmektedir. 1960 ve 1970’lerde Spivack, Shure ve arkadaşları ruhsal uyuma yönelerek problem çözmeye alakalı uygulamalı incelemeler yürütmüşlerdir.⁷¹ Shure ve Spivack, sorunlara farklı çözümler üretme, amaç-araç ve nitelsel düşünme gibi sosyal ilişki durumlarında zihinsel problemler çözmeye yönelik incelemelere öncülük etmişlerdir.⁷²

D’Zurilla ve Gold Fried (1971)’in beş aşamalı problem çözmeye uygulama, ve kavramsallaştırılmaya dair en önemli çalışmalardan birini yapmışlardır .Bu aşamalar; genel eğilim, sorunun açıklanması, formülleştirilmesi, değişkenlerin oluşturulması, değişkenlere kanaat geliştirme ve sonuca varma olarak belirlenmiştir.⁷³

Basit konuların yerine, sorun olan alanda fikir üretebilmeyi sağlayan karmaşık sorunların nasıl çözümlendiğini 1970’li yıllarda araştırmışlardır. 1980’li yıllarda karşılaşılan sorunları çözmek için nasıl uzmanlaştıkları araştırılmaya başlanmıştır. Bugünkü duruma baktığımızda problem çözmeye yönelik süreç olduğu ve eğitimle bu

⁷¹ Özcan Demirel, *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğrenme Sanatı*, Ankara 2006, s. 174.

⁷² Share, E.ve Regers L. *Practical Advice for Getting Maximum Learnings, Out of Class Projects*, Learning Magazine, Jonura/February,1997.

⁷³ Heepnerk, Wity, Pixan. “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Becerileri ve Yönelimleri İle Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana (Akt. Topal H. 2011).

sürecin aşılabileceği kabul edilmiştir.⁷⁴

Probleme dayalı öğrenme, öğrencilerin kendi ihtiyaçları ya da karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmaları için öğrenme durumlarını hedef alan öğrenci merkezli bir öğrenme yaklaşımıdır.⁷⁵ Öğrencilerin var olan bilgileri ve olması gereken bilgiye ihtiyaç duydukları öğrenme yaklaşımıdır.⁷⁶ Bu yaklaşımda esas olan, öğrenenlerin daha önce karşılaşmadıkları bir sorundan başlayarak sorunun çözüm aşamasında ihtiyaç duyulan bilgileri araştırmasıdır.

Probleme dayalı öğrenme temelini Sokrates döneminden almaktadır. 20. yüzyıldan itibaren bilişsel psikoloji ile birlikte PDÖ'nün de kullanımı yaygınlaşmıştır. PDÖ ile birlikte son otuz yıldır buluş yoluyla öğrenme ve sorgulayarak öğrenme gibi farklı öğrenme yaklaşımları gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımlar ile PDÖ arasında öğrenenin etkin olması, keşfetmesi ve bilgiyi yapılandırması gibi ortak disiplin temelli sorular yer alır. Öğretmenin doğrudan rehberliği altında, öğrenenin probleme ilişkin sorgulamaları sınıf ortamıyla sınırlı kalır. Probleme dayalı öğrenmede ise, problemin çözümü için okulda ve okul dışında araştırmayı gerektiren anlamlı ve gerçek yaşam problemleri üzerinde çalışılır. Problem gerçek yaşamdan alındığından bunların çözümleri disiplinler arası araştırmayı gerektirir.⁷⁷ Probleme dayalı öğrenme ve sorgulayarak öğrenme arasındaki temel fark verilerin toplanması aşamasındadır. Elde edilen tüm bilgiler öğrenenler için problem çözümede ihtiyaç duyulan bilgilerdir. Bu sorgulama sürecinde ise, öğrenenler problemi çözmek için ihtiyaç duydukları bilgileri toplarlar.⁷⁸

Probleme dayalı öğrenme ilk olarak 1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde Case W. Üniversitesi Medical School'da uygulanmıştır.⁷⁹ Kanada Mc Master Üniversitesi'nde 1960'ların sonuna doğru problem çözme modeli uygulanmış

⁷⁴Fersun Paykoç, "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımları İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları," Ankara, 1995.

⁷⁵ Yıldırım, s.63.

⁷⁶ Yıldırım, s. 64.

⁷⁷ Arends R. "Learning to Teach. The Mc Grow-Hill Companies Inc: USA," 1998.

⁷⁸ Eksen ve Kavak, s.218.

⁷⁹ Eda Erdem, "Probleme Dayalı Öğrenme," Ö. Demirel (Edt.), "Eğitimde Yeni Yönelimler" (2. Baskı), Ankara, 2005, s.81-89.

ve model üzerinde düzenlemeye gidilmiştir. Yaklaşım kaynağını John Dewey'in düşüncesi olan "yaparak-yaşayarak öğrenme" fikrinden almaktadır. Dewey, yaparak, yaşayarak öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrenenlere gerçek yaşamdan problemler verilmesini ve çözüm için gerekli bilgileri bulmalarına yardımcı olunmasını önermiştir.⁸⁰

Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının öncüsü kabul edilen Harward Barrows 1976 yılında Kanada Mc Master Üniversitesinde PDÖ'yü tıp eğitiminde kullanmıştır. Sağlık alanında önemli bir yol katederek bu öğrenme yaklaşımı günümüzde kendi mantığı ile bütünleşerek dünyanın farklı yerlerinde mimarlık, mühendislik, sanat, psikolojik danışma, liderlik eğitimi, siyaset bilimi, matematik ve fen gibi dünyanın birçok ülkesinde farklı disiplin alanlarında kullanılmaktadır.⁸¹

II.7. Probleme Dayalı Öğrenmenin Modelleri

II.7.1. Guilford'un Yakınsak ve Iraksak Düşünme Modeli

Iraksak düşünme modeli, farklı çözümlere yönelme ya da orijinal çözümler üretmedir. Birçok farklı yol bulunca kişinin düşünceleri genişleyerek yayılır. Iraksak düşünmede birey sadece var olan bilgilerle yetinmez, farklı düşünce ve fikirlere açıktır. Bu yüzden yaratıcılığa yeni çözümlere daha yakındır. En kısa yoldan çözüme ulaşma, ihtimalleri daraltma, yakınsama, bilgiyi ve mantığı aynen uygulama olarak açıklanmaktadır.⁸²

II.7.2. Hermann'ın Yaratıcı Problem Çözme Modeli

Herman, problem çözmeye yaratıcılığı, beynin tüm alanlarının ortak iş birliği içinde olduğunu açıklar. Her insanın yetenek, düşünme, öğrenme tercihleriyle doğduğunu dünyaya bu tercihleri ve yetenekleriyle cevap verdiğini varsaymakta, beynin sürekli kullanılmasıyla o düşüncelerin gelişmesini sağladığını

⁸⁰Özcan Demirel ; "Kuramdan Uygulamaya, Eğitimde Program Geliştirme," Ankara 2002, s. 133.

⁸¹ Yıldırım, s. 67.

⁸² A. Yolcu, "Spor Federasyonlarında Çalışanların Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma," Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ, 1995, (Akt: Akpınar, 2010).

açıklamaktadır.⁸³

II.7.3. Thorndike'in Deneme-Yanılma Yoluyla Problem Çözme Modeli

Thorndike'in çalışmalarıyla vardığı sonuç; organizmanın gösterdiği davranışlardan doyuma ulaşanların kalıcı olduğu, doyuma ulaştıranların deneme yanılma yoluyla kazandırıldığını dile getirmiştir. Birbirleriyle bağlantısı olmayan sorunların çözümünde ya da sorun hakkında hazır bulunuşluğun yeterli olmadığı ya da sorunun çözümünde eksiklik olduğunda deneme yanılma yoluyla sorun çözme önemli bir yöntem olarak kullanılır.⁸⁴

II.7.4. Bandura'nın Kendine Yeterlik Modeli

Bandura (1997) modelden öğrenme yaklaşımında kişiler sorunları insanların çevrelerindeki bireyleri taklit ederek öğrendiklerini belirtmektedir.⁸⁵ Ayrıca kişilerin becerileri ve kendilerine olan inançlarının sorun çözme becerisini de etkilediğini, kişilerin sorun çözme yetilerini, algılarını, sarf edeceği emeğin miktarını ve sabırlarını etkilediğini ifade etmektedir.⁸⁶

Bandura'ya göre bireyin kendisiyle ilgili beklentileri hem sorunla başa çıkmayı hem de davranışın sürecini etkilemektedir. Bireyin kendine olan inancı ve yeteneği karşılaşacağı stresle başa çıkmayı deneyip denemeyeceğini göstermektedir. Bu algılamalar bireyin davranışlarını kişisel yeteneklerini etkilemektedir.⁸⁷

II.7.5. Bilgi İşlem Modeli

Newrell ve Simon tarafından 1960'lı yıllarda ortaya atılan ve 1971'de esas çalışmaları yapılan bu kuram, daha sonra pek çok araştırmacı tarafından incelenmiş ve geliştirilmiştir. Kuram problem çözenin birbirini etkilediğini ve üç öge biçimlenerek bilgi işlem modelini oluşturmuştur.

⁸³ Yolcu, A.s.103.(Akt. Akpınar 2010).

⁸⁴ Akpınar, s. 104.

⁸⁵ Akpınar, s. 170 .

⁸⁶ Akpınar, s.171.

⁸⁷ Akpınar, s. 172 .

1. Sorun çevresi (Sorunun dış görünümü),
2. Sorun alanı (Sorunu çözenin anlatımı),
3. Sorun çözme stratejisidir.⁸⁸

II.7.6. John Dewey'in Yaratıcı Düşünce Modeli

John Dewey sorun çözme yaklaşımında şu sıralamalardan bahsetmektedir.

Bunlar:

1. Hissedilmiş bir sorun
2. Sorun üzerine süreci yaratıcı düşünme,
 - 2.1. Ön-gözlem aşaması,
 - 2.2. Soruna yönelik değişik tanımlar önerme,
 - 2.3. Zorluğu, çözümlenebilir bir sorun olarak şekillendirme,
 - 2.4. Hipotezler (denenceler ortaya koyma),
 - 2.5. İstenilen çözüme ulaşma,
 - 2.6. İki farklı şekilde çözüm yolunu sıralama, çözümün sonunda içsel tutarlılığı sağlama.
 - 2.6.1. Kontrol ya da eylem (hayal ya da gerçek olabilir.),
 - 1.7. Dönüt düzeltme (başarısızlık durumunda c, d, e, f aşamalarına geri dönme),
 - 1.8. İstekleri ve tutumları tarama,
 - 1.9. Sorunun çözümü ve öyküsü,
 - 1.10. Başarılı bir çözüm geliştirme.
3. Yeni becerilerin kurulması ya da ürün sonrası

⁸⁸ Akpınar, s. 173.

J. Dewey'in bu modeli 1950'li yıllara kadar klasik bir model olarak kabul edilmiştir. Öncelikle fen bilimleri ve matematik alanında yapılan uygulama sonucunda bilişsel uzmanlar bu modelin basitleştirilmiş olduğunu belirtmişlerdir.⁸⁹

II.8. Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenciye Sağladığı Faydalar ve Sınırlılıklar

Kaptan ve Korkmaz (2001) problem çözme yönteminin öğrenciye sağladığı faydalar ve sınırlılıkları aşağıdaki gibi sıralamışlardır.

II.8.1. Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenciye Sağladığı Faydaları

- 1-Dersler öğretmen rehberliğinde öğrenen merkezlidir.
- 2-Öğrenenlerde öz değerlendirmeyi geliştirir.
- 3-Öğrenenlerin olaylara farklı bakış açısı kazanmalarını sağlar.
- 4-Öğrenenlerin sorun çözme yetilerini geliştirir.
- 5-Aktif olunan, sorunları çözmek için farklı kavramlar öğrenmeyi ve yeni materyaller kullanmayı sağlar.
- 6-Öğrenenlerin gruplaşmasını sağlayarak toplumsal yönlerini ve iletişim becerilerini geliştirir.
- 7-Öğrenenlerin metabilişsel düşünme (bilimsel düşünme, yaratıcı, kritik düşünme) becerilerini geliştirir.
- 8-Teoriyi ve pratiği birleştirir.
- 9-Öğrencilerin yaşamlarında ve mesleklerinde karşılaştıkları sorunları çözmeye gerekli olan çabayı ve girişimi göstermelerine yardımcı olur.
- 10- İş birliği sağlayarak grupların oluşmasında sorumlu davranmaya yöneltir.
- 11- Öğrenci ve öğretmeni güdüler.
- 12- Yapararak yaşayarak öğrenmeyi sağlar.
- 13- Öğrencilerde yaşam boyu öğrenme düşüncesi sağlar.
- 14- Bireysel kullanılabilir ve esnek bilgileri kullanma becerisi geliştirir.

⁸⁹Ahmet Burak Çağlayan, “*Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Öğrenme Biçimleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

15- Hayat boyu öğrenmeyi sağlar.

16- Kişisel, esnek bütünleştirilmiş uygulanabilir bilgiyi aktif olarak kullanma yetilerini geliştirir.

Problem çözme yöntemi gruplar oluşturularak işbirlikli çalışmayı sağlar. Bunun altında bilgi alışverişi, ortak ürün oluşturma becerisi, iletişim kurma değerleri kazandırma ve öğrencilerin yaşamlarında yararlı olacağı düşüncesi yatmaktadır. Öğrenciler gruplar oluşturarak iş birlikli öğrenmeyi gerçekleştirirler. Heterojen gruplar oluşturularak farklı görüşlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu da tartışma ortamları oluşturacaktır. Öğrencilerin bu ortam zenginliği birçok kazanım sağlayacaktır. Böylece öğrencilerde olayları kritik edebilme ve yorumlama, eleştirilere açık olma, başkalarının görüş ve düşüncelerine saygı duyma becerileri gelişecektir.⁹⁰

II.8.2. Probleme Dayalı Öğrenmenin Sınırlılıkları

- 1- Öğrenciler birlikte öğrenen, öğretmen rehber olsada bu süreçte otoriteyi bırakmayı sevmezler öğrenciler açısından kolay olsada öğretim öğretmen açısından güç olabilir.
- 2- Öğretim stillerini değiştirmek öğretmen için zor olabilir.
- 3- Probleme dayalı öğrenme modeli öğretmenin iş yükünü daha çok artırabilir.
- 4- Problem çözme yöntemi sınıfta ilk kez uygulandığında öğrencilerin yeteneklerini kestirmek uzun zaman alır.
- 5- Geleneksel öğretimin yerine problem çözme yönteminin uygulandığı sınıflarda içeriğin yüzde yirmi daha uzun zaman aldığı görülür.⁹¹

⁹⁰ Erdal Şenocak ve Yavuz Taşkesenligil, “Probleme Dayalı Öğrenme ve Fen Eğitiminde Uygulanabilirliği”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:13 No:2, Ekim 2005, s. 361.

⁹¹ Fitnat Kaptan ve Hünkar Korkmaz, “Fen Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:20, 2001, s. 185-192.

**Tablo 5. Probleme Dayalı Öğrenmenin Geleneksel Öğrenmeyle
Kıyaslanması (Kılınç, 2007)**

Geleneksel Öğrenme	Probleme Dayalı Öğrenme
1- Kitaptan öğrenme temel alınmıştır.	1- Öğrenen merkezlidir.
2- Kitaptan öğretim yapılmaktadır.	2- Gerçek hayat sorunlarıyla öğrenci karşı karşıyadır.
3- Öğretmen konu anlatımında aktiftir.	3- Öğrenmeyi öğrenme esas alınır.
4-Daima dersler sınıfta yapılır.	4- Sınıf dışı öğrenmede yaratıcılık söz konusudur.
5- Tümevarım yöntemi kullanılır.	5-Tümdengelim yöntemi kullanılır. .
6- Öğrenciler bilgileri sünger gibi alıcı durumdadırlar.	6- Öğrenciler bilgilerini kendileri edinirler. Bilgilerini uygularken analiz ederler.
7- Sınıfta sabit bir oturma planı vardır.	7- İnterval oturma şekli vardır.
8- Basitten karmaşığa doğrudur.	8- Bilgiler bilmeyenin incelenmesi ve yaratması sonucu oluşur.
9- Aynı yönde akıl yürütmeler yapılır.	9- İlişkili uyumlu, birleşik bir mantık yürütülür.
10- Öğretmenler otoriter, disiplin sağlayıcı, bilgi verici konumdadır.	10- Öğretmen rehber konumunda ya da öğrenmeyi kolaylaştıran bir niteliktedir.
11- Sınavlar sonucunda öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılır.	11- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini kullandıkları stratejiler ve yaptığı çalışmalarla ölçülür.
12-Öğrenme rekabetçi ve bireyseldir.	12-Öğrenme destekleyici ve işbirliğine dayalıdır.
13- Öğrenme öğrencileri sıkar.	13- Öğrenme öğrenciler için eğlenceli ve ilginçtir.
14- Müfredat tek düze ve önceden belirlenmiştir.	14- Keyifle öğrenme, isteyerek bilimsel uyumsuzluğa duyarlı öğrenme.

II.9. Yaratıcı Düşünce

Bulduğumuz yüzyıl içinde yaratıcılık açıklanması en güç olan kavramlardan biridir. Yaratıcılık; kim, ne, ne zaman, nasıl, niçin, nerede vb. sorularının sorulduğu her alanla alakalı zor olan kavramlardan biridir. Şimdilik yaratıcılık kavramının kesin bir tanımını yapmak söz konusu değildir. Ulaşılabilen tanımlarda: hayal gücü, sezgi ve çözülme yeteneğinin yakınsak ıraksak düşünmenin bilgideki sorunun farkına varılması, hissedilmesi, varsayımların oluşturulması, sınanması yetilerin geliştirilmesi, hipotezlerin iletilmesi, bilinmeyenlere ulaşılması, insanlığın izlediği yolda farklı yollara gidilmesi, alışılmış kalıpların kırılması ve farklı yaşantılara yol açması süreçlerini kapsar.⁹²

Yaratıcılık insan yaşamının zihinsel, duygusal her türlü uğraşının ve gelişiminin temelini oluşturan bir yetidir.⁹³ İnsanın her alanda düşünme belleklerinden biridir ve geliştirilebilir.⁹⁴ Günlük hayatımızda olan ve her an karşılaştığımız halde göremediğimiz şeyleri, farklı bakış açısıyla görüp eylem haline getirmektir.⁹⁵ Yaratıcılık alışılmış kalıpları yıkmak, farklı yaşantılara açık olma, empoze edilmiş düşünceleri kırma, farklı bir düşünce ortaya koyma belli bir sorun için farklı alternatifler üretme, yeni bir şey bulma, başkalarının izlediği yoldan çıkma, yeni bir teknik yöntem icat etme ve insanlara yararlı olan bir aracı bulmadır. Karşılaşılan sorunlara çok yönlü çözümler getirme günlük hayatı renklendiren bir özelliktir.⁹⁶ İnsan farklı bakış açılarıyla düşünen bir üründür.⁹⁷

Yapılan tanımlara bakıldığında bir dizi sözcüğe ulaşılmıştır. Bu sözcükler tepkide bulunma, kalıpları yıkmak, süreç ve ürün çıkarılabilir.⁹⁸

Ülgen'e göre yaratıcılık bilişsel yaklaşımda süreç, çevresel yaklaşımda beceri olarak görülmektedir.⁹⁹

⁹²Tülay Üstündağ , “*Yaratıcılığa Yolculuk*”, 2. Baskı, 2003,s. 1-2.

⁹³ Üstündağ, s.3-6.

⁹⁴Erdoğan Rıza Tezci, “*Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri*”, İzmir,1999,s.7.

⁹⁵ Tezci,s.8-15.

⁹⁶Ziya Selçuk ve Nedret Güner, “*Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları*”, Ankara,2000 s. 215-222.

⁹⁷Gülten Ülgen, “*Eğitim Psikolojisi, Birey ve Öğrenme*”, 1995.

⁹⁸Ebru Yıldırım, *Yaratıcılık ve Yenilik 38*, İstanbul,1998,s.396.

Hümanist yaklaşımda yaratıcılık doğuştan getirilen gizil güçlerin geliştirilmesi gerekirken psikanalitik yaklaşımda çatışma ve ihtiyaç olarak açıklanmıştır. Fakat eğitimci ve psikologların kabul ettiği bazı özelliklerin yaratıcılığı açıklamaktan çok süreç ve ürün olarak açıklamaya çalışılmıştır. Bunları sıraladığımızda;

1. Ortaya konulan ürün özgün olmalıdır. Ürün tamamen özgün olabilir.
2. Üretimde akılcı, düşünmede esnek, olgular arasında ilişki kurma yeteneği olmalıdır.
3. Sanat dalları ve bilimin her alanda kendine özgü sembolleri ve araçları vardır. Özgün ürünler için, araçların ve sembolün iyi öğrenilmiş olması gerekir.
4. Birey kendi amacı doğrultusunda işine yoğunlaşmalıdır. Düşünce ve duygu bütünlüğüne ulaşmalıdır.
5. İşe başlamadan önce hayal gücünü kullanmalıdır.
6. Bireye kendi kendine kalma, düşünme olanağı verilmelidir. Bireye araç gereç ve istediği kadar zaman verilmelidir. Yaratıcı düşünmenin ne zaman ortaya çıkacağı kestirilemez.
7. Yaratıcılık duygusal, algısal, kültürel, açıdan bütünlük sağlanmalıdır.

II.10. Yaratıcılık Eğitiminin Amaçları

Öğrencinin kendini özgür hissettiği ortam eğitim ortamıdır. Öğrenenler duygu düşüncelerini, isteklerini açıklayabilmeli ve uygunsuz olduğunu düşündüğü fikirlerini açıklamaktan çekinmemelidir. Öğretmen, kendi mantığına ters düşse de sınıfında değişik fikirlerin gelişmesinin teşvikçisi olmalıdır. Eğitim ortamı, öğrenenin sorunu fark etmesi, sorunu anlayıp tanımlaması denenceler kurması alternatifler üretmesi şeklinde düzenlendiğinde yaratıcılık daha kolay ortaya çıkacaktır.¹⁰⁰

⁹⁹Gülten Ülgen, “Eğitim Psikolojisi Birey ve Öğrenme”, Ankara,1995,s. 315.

¹⁰⁰Yüksel Özden “Öğrenme ve Öğretme”, 7. Baskı. Ankara,2005.

Davis ve Rimm (1898) eğitimin yaratıcılığında bahsetmektedir.¹⁰¹

1. Yaratıcı tutumları ve bilincini geliştirmesi,
2. Yaratıcılık konusunda rehber olmak,
3. Yaratıcı öğretim ve eğitim etkinlikleri sunmak,
4. Sorun çözümede yaratıcı yeteneğini güçlendirmek.
5. Kişilik özelliklerinde yaratıcılığı kuvvetlendirmek,
6. Düşünme tekniklerinde yaratıcılığı öğretmek,
7. Araştırmalarda yetenekleri geliştirici yaratıcı olmak,

II.11. Öğrencilerde Yaratıcılığı Yaşatma Etkinlikleri

Öğretmenin tutum ve davranışları yaratıcı eğitimin amaçları arasında önemli bir yer tutar. Çünkü öğretmenin yaratıcı tutum ve davranışları öğrencilerin bu tür düşünce ve davranışlarını sürdürmelerine yardımcı olur.¹⁰²

- Yaratıcı öğrencilere farklılıkları anlama ve kabul etmede yardımcı olmak farklı düşünme ve davranmanın yanlış olmadığını aksine insanın ufkunu genişlettiğini anlatmak.

- Öğrencilerin kendilerine güvenlerini artırmak, orijinalliğe teşvik etmek.

- Öğrencilere zorluklarla başa çıkmayı, stresle mücadeleyi, başarısız olmaktan korkmamayı ve yılmamayı öğretmek.

- Yapıcı olmak, yapılanların, söylenenlerin iyi yanlarını vurgulamak ve geliştirebilecek yanlarına işaret etmek.

- Korkutucu ve tehdit edici olmamak.

- Farklı görüş ve fikirleri alaya almamak.

- Öğrencilerin farklı denilebilecek veya aptalca görünen fikirleri dinlemek gerektiğinde onları yüceltmek.

¹⁰¹ Üstündağ, s.39-42.

¹⁰² Üstündağ, s. 42-45.

- Öğrencilerin hata yapmalarına izin vermek. Hata kaçınılmazdır. Hata yapmaktan korkan öğrenci yeni bir şeyler deneyemez.

- Otorite figürü yerine arkadaşça bir tavır sergilemek, otorite figürleri kendilerinden korkulan, kaçılan insanlardır. Öğrenciler bu figürlere fikirlerini açıklamaktan çekinirler¹⁰³.

II.12. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yeni Öğrenme Yaklaşımları

Sosyal Bilgiler alanında öğrencilerin gelişim özelliklerini kazanabilmesi amacıyla Sosyal Bilgiler öğretiminde seçilebilecek ve uygulanacak olan öğretim yöntem ve teknikleri büyük önem taşımaktadır. Bu güne kadar Sosyal Bilgilerin nasıl öğretilmesi gerektiği konusunda yapılan araştırmalar sonucunda çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmaların odak noktası öğrenmenin öğrenci merkezli mi yoksa öğretmen merkezli mi olması üzerinedir.¹⁰⁴

Öğrenme geleneksel eğitimin merkezde olmasını savunanlara göre bütün öğrenme etkinlikleri merkezde öğretmen olarak belirlenmiştir. Geleneksel model öğretmenin aktif öğrencilerin alıcı olduğu durumdur. Rollerin hepsi öğretilen toplanmıştır. Öğretimin grup halinde yapılması söz konusudur. Sınıfta ağırlıklı olarak sözel etkileşim söz konusudur.¹⁰⁵

Sosyal Bilgiler öğretimi ilköğretim okullarında önemli ölçüde öğretmen merkezlidir. En sık kullanılan öğretim aracı ders kitabı en yaygın öğretim düz anlatımdır. Bunları haritalar izlemektedir.¹⁰⁶ Çiftçi çalışmasında Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenlerin öğretim yöntemi olarak düz anlatım ve soru cevap yöntemlerini kullandıklarını belirtmiştir.¹⁰⁷ Öğrenciler genellikle alıcı durumundadırlar. Böylece öğretim, öğrencilerin çağdaş bir toplumda aktif birey olmaları için gerekli olan

¹⁰³ Üstündağ, s. 46.

¹⁰⁴ Üstündağ, s. 47.

¹⁰⁵ Üstündağ, s. 48.

¹⁰⁶ Özden, s. 39

¹⁰⁷ Sabahattin Çiftçi, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Problem Çözmeye Dayalı Öğrenme Metodunun Uygulanmasına Yönelik Bir Değerlendirme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001, s. 237.

bilgiyi işleme, kazanma, değer ve inançları inceleme, bilgiyi üretme becerilerine sahip olmayı zorlaştırmaktadır.¹⁰⁸

Köstüklü (1998) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere doğrudan bilgiyi açıklamaktan daha çok onlara rehberlik yapmalı gerektiğini savunmaktadır. Köstüklü öğrenmenin merkezinde öğrencinin olmasını desteklemektedir Buna göre her zaman olmasa da öğretme ve öğrenmenin öğrencinin ilgi tutum, yetenek ve isteklerini dikkate alarak düzenlenmelidir. Öğrenciler konular hakkında söz sahibi olma, bilgilerin düzenlenmesinde rol almaları gerekir. Öğretmen öğrencilere rehberlik yapmalıdır. Öğrencilerde sorunları çözmeyi ve bilgileri keşfetmesi beklenir. Böylece öğrenci aktif duruma gelecektir. Bu düşüncelerden yola çıkarak Sosyal Bilgiler öğretiminde davranışçı yaklaşım olan öğretmen merkezli yerine keşfedici olarak açıklanan öğrenci merkezli yöntem, strateji olan çağdaş öğrenme yaklaşımının kullanılması tavsiye edilmektedir.¹⁰⁹

Sosyal Bilgiler programında açıklanan kısımda 30. maddeye göre, ders konularının işlenişinde soru cevap ve düz anlatım yöntemlerinin yeterli olmadığı örnek olay incelemesi, tartışma, proje tabanlı öğrenme, problem çözme gibi öğrenciyi etkin kılan onu inceleme ve araştırmaya yönelten teknik ve yöntemlere başvurulması gerektiği belirtilmektedir.¹¹⁰

Sönmez (1996) derslerde beceriler kazandırılırken araştırma inceleme, buluş yolu, soruşturma yolu, tam öğrenme stratejileri, gösterip yaptırma, güdümlü tartışma, gezi-gözlem ve problem çözme yöntemlerinin sınıfta kullanılabileceğini belirtmektedir.¹¹¹

Gerçek anlamda eğitimin kalitesini yükseltmek öğrenmenin sağlanması için öğrencinin yaparak yaşayarak karşılaştığı sorunları irdeleyerek ve yaratıcı çözümler üreterek öğrenme sonuçlandırılmalıdır. Böylece öğrenciler bilgiyi kendileri

¹⁰⁸Cemil Öztürk ve Rahmi Otluoğlu “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*”, 2002, Ankara, s.147-151.

¹⁰⁹Nuri Köstüklü, “*Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi*”, Konya, 1998, s. 220.

¹¹⁰ MEB 2000, “*İlköğretim Okulu Ders Programları*”, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 3414.

¹¹¹ Sönmez, s. 117.

yapılandırır, kendileri üretirler. Öğretmenin görevi öğrencilerin sorularını yanıtlamak ve öğrencilere rehberlik etmektir. Günümüzde eğitim anlayışında öğrenci aktif durumda öğretmen ise öğrenciye rehberlik yapmakta rol almaktadır. Bu güne kadar öğretmenin merkezde olduğu yöntemlerde öğrencide bilgilerin kalıcılığını sağlayamamıştır.

Öğrenme boyutunda yaşanan bu gelişmeler bütün disiplinleri etkilediği gibi Sosyal Bilgiler dersinde de öğrenci merkezli yaklaşımların zorunluluğunu ortaya koymuştur. Böylece yeni ilköğretim programı bu düşünce ve görüşlere göre hazırlanmıştır.¹¹²

Tablo 6. Öğretmen Merkezli ve Öğrenci Merkezli Eğitimin Karşılaştırılması

	Öğretmen merkezli	Öğrenci merkezli
Sınıfta etkinlik	Öğretmen	Etkileşimli
Öğretmenin rolü	Uzman, bilgiyi veren	Aktif, bazen öğrenci
Öğrencinin rolü	Pasif, daima öğrenci	Bazen uzman, aktif
Ders ağırlığı	Konular	İlişkiler
Bilgi kazanımı	Anlama ve ezber	Eleştireci ve buluş
Başarı	Miktar	Kalite
Ölçme	Kriterlere göre	Bağıl değerlendirme
Teknoloji kullanımı	Uygulama ve tekrar	Bilgiye erişim, katılım, iletişim

Kaynak: Titiz, 1999, 256-300.¹¹³

Yukarıdaki tabloda da öğrencinin öğrenmede merkezde olduğu öğrencinin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş çağa uygun öğrenme yaklaşımı olduğu söylenilebilir.

¹¹² Köstüklü, s. 221.

¹¹³M. Tınaz Titiz, "Ezbersiz Eğitim Yol Haritası, Ankara,2003,s.256-300

II.13. Kaynak Araştırması

Moore ve ark. (1996) altıncı sınıf öğrencileri üzerinde yapılan incelemede kontrol grubu ile proje tabanlı öğrenme yöntemiyle ders işlenirken, deney grubu ile probleme dayalı öğrenme yöntemiyle ders işlenmiştir. Proje tabanlı öğretim yöntemiyle görevlendirilen öğrencilerin probleme dayalı öğretim yöntemi uygulanan öğrencilerden daha düşük başarı yaptığı ortaya çıkmıştır.¹¹⁴

Karabacak (1996) “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Erişi Düzeyine Etkisi*” adlı araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyunların öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası etkisi incelenmiştir. İncelemede kavrama, bilgi düzeyi sonucunda erişilme ölçütlerine göre geleneksel öğretimle yapılan grubun eğitsel oyunla yapılan gruba göre daha başarısı düşük bulunmuştur.¹¹⁵

Yeşilkayalı (1996) tarafından yapılan “*İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarısı ve Duyusal Özellikleri Üzerindeki Etkisi*” adlı incelemede Sosyal Bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin duygusal özellikleri ve başarı üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla deneysel araştırma yapılmıştır. İnceleme sonunda probleme dayalı öğrenmenin duygusal özellikleri ve başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.¹¹⁶

Pehlivan (1997) tarafından yapılan “*Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*” adlı incelemede örnek öğrenme yöntemiyle ve eğitsel oyunların kullanıldığı çağdaş öğrenme yöntemlerinin

¹¹⁴ Moore, A., Sherwood, R., Bateman, H., Bransford, Goldman, S”. *Using Problem Based Learning to Prepare for Project Based Learning, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association* “, April, New York, 1996.

¹¹⁵ Nermin Karabacak, “*Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Erişi Düzeyine Etkisi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.

¹¹⁶ Emel Yeşilkayalı, “*İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarısı ve Duyusal Özellikleri Üzerindeki Etkisi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996.

kullanıldığı grupla öğretim ile geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı grup lehine anlamlı fark bulunmuştur.¹¹⁷

Verschaffel (1999) yapılan araştırmada 5.inci sınıf öğrencilerinde problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik kontrol grubu ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneysel grup ile kontrol grubu arasında yapılan uygulama sonucunda probleme dayalı öğrenme yöntemiyle işlenen ders grubun bilgilerinin daha kalıcı, öğrencilerin derse karşı tutumlarında olumlu sonuçlar elde edilmiştir.¹¹⁸

Emir (2001) “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Düşüncenin Erişiyeye ve Kalıcılığa Etkisi*” adlı incelemede yaratıcı düşünme temelli öğretimin geleneksel öğretime göre daha başarılı sonuçlar alındığı görülmüştür. Bu çalışmada toplam erişiyeye ve kalıcılık puanlarına göre yaratıcı düşünme öğretimi başarılı olduğu görülmüştür. Sentez, kavrama, bilgi düzeyinde anlamlı sonuçlar alınmışken uygulama düzeyinde geleneksel öğretimde farklılık tespit edilememiştir.¹¹⁹

Kaptan, Aslan ve Atmaca (2002) “*Problem Çözme Yönteminin Kalıcılığa ve Öğrencilerin Erişiyeye Etkisine Deneysel Bir Çalışma*” adlı incelemede düz anlatım yöntemiyle, problem çözme yöntemi arasında tutum değişikliği kalıcılık ve erişiyeye göre etkisi incelenmiştir. Düz anlatım ile problem çözme yönteminin erişiyeye etkisi konusunda farklılık görülmemiştir. Ancak derse karşı tutum ve kalıcılık açısından problem çözme yönteminin öğrenciler üzerinde etkisinin daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.¹²⁰

¹¹⁷Hülya PEHLİVAN, “*Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997.

¹¹⁸ Verschaffel, L., De Corte, E., Lasure, S., Vaerenbergh, G.V., Bogaerts, H. Ve Ratinckx, E., 1999. “*Learning to Solve Mathematical Application Problems: A Design Experiment with Fifth Graders. Mathematical Thinking and Learning*”, s.195-229.

¹¹⁹Serap Emir, “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Düşünmenin Erişiyeye ve Kalıcılığa Etkisi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2001.

¹²⁰Fitnat Kaptan, Funda Arslan ve Sevilay Atmaca ” *Problem Çözme Yönteminin Kalıcılığa ve Öğrencilerin Erişiyeye Etkisine Yönelik Deneysel Bir Çalışma*” http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/Fen/Poster/t49d.PDF.

Kaptan ve Korkmaz (2002), tarafından yapılan “*Türkiye’de Hizmet Öncesi Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir İnceleme*” adlı çalışmalarının amacı, hizmet öncesi ilköğretim Sınıf öğretmenlerinin ve hizmet öncesi Fen Bilgisi öğretmenlerinin problem çözme yeterliklerine yönelik algıları açısından aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırılmasıdır. Araştırmanın örneklemini, 2001-2002 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalından 61 öğrenci ile Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim dalında okuyan 61 öğrenciden (3. sınıf) oluşan toplam 122 kişilik öğrenci grubu oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Heppner tarafından geliştirilen Problem Çözme Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu Kullanılarak elde edilmiştir. Hizmet öncesi Fen bilgisi öğretmenlerinin ve ilköğretim sınıf öğretmenlerinin problem çözme yetilerinin algıları açısından aralarındaki farklılıkları belirlemek amaçlanmaktadır. İnceleme sonucunda hizmet öncesi sınıf öğretmenlerinin problem çözme envanterinde elde ettikleri puanların ortalaması ise hizmet öncesi Fen bilgisi öğretmenlerinin problem çözme envanterinden aldıkları puanların ortalaması Fen öğretmeni adaylarının daha başarılı olduğunu göstermektedir.¹²¹

Harland (2002) Yapılan çalışmada probleme dayalı öğrenme ile yapılan biyoloji dersinin geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Probleme dayalı öğrenmede öğrencilerin tutumlarının arttığı ilgi ve araştırma geliştirme çalışmalarının sorumluluklarının arttığı görülmektedir.¹²²

Dikici ve Diğ. (2003) “*Yaratıcı Dramanın Problem Çözme Becerileri Üzerindeki Etkisi*” ile incelemede, yaratıcı drama yöntemi süresince kontrol grubu hem kontrol grubu hem de deney grubuna sürekli olarak uygulanmış bunun sonunda da gruplara son testler uygulanmıştır. Yaratıcı drama yöntemine katılan bireylere bu süre zarfında yaratıcı dramanın aşamaları doğaçlama, konsantrasyon, ısınma ve oluşum amaçları yoluyla çözümlenmeleri ve tanımlamaları hedeflenmiştir. İnceleme

¹²¹Fitnat Kaptan ve Hünkar Korkmaz, “Türkiye’de Hizmet Öncesi Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir İnceleme”, Journal of Qafqaz University, Number: 9, 183-188, 2002.

¹²² Harland T. Zoology “*Students Experiences Collaborative Enquiry in Problem Based Learning*”, Teaching in Higher Education, 7(1), s.3-15.

sonuçlarına göre problem çözme becerilerinin yaratıcı drama eğitiminde önemli etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.¹²³

Yaman ve Yalçın (2002) "*Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi*" adlı incelemede öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinde probleme dayalı öğrenme yaklaşımının etkisi incelenmiştir. İnceleme Gazi Eğitim Fakültesinde 2002-2003 öğretim yılında yapılmıştır. Çalışmada kontrol ve deney gruplu deneysel tasarım yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin mezun oldukları lise türüne ve cinsiyetlerine göre yaratıcılık düzeylerinde önceki ve sonraki arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Uygulama sonrasında kontrol grubu öğrencilerden daha fazla deney grubundaki öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar çağdaş öğretim yöntemlerinden olan problem çözme yönteminin geleneksel öğretime göre fazla geliştiğini göstermektedir.¹²⁴

Dochy ve ark. (2005) incelemeleri problem çözme yönteminin öğrenme ortamlarının ve temel değişkenlerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. İnceleme sonucunda öğrencilerin algılarında öğrenme ortamlarında etkili olduğu sonucuna varılmıştır.¹²⁵

Başbay (2007) incelemesinde projeye dayalı öğretim ile yenilenmiş Bloom taksinomisi birleştirilerek öğretmen adaylarını üst biliş farkındalık ve öğrenme düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. İnceleme deneysel desen ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Kararlılık testleri üç ay sonra uygulanmıştır.¹²⁶

Gibbins, Lidstone ve Bruce (2008) yapılan incelemede problem çözme, eleştirel düşünme yönteminin uygulandığı grubun yeteneklerinin bilgi transferi ve

¹²³Hüseyin Dikici, Rezzan Gündoğdu ve Mustafa Koç , "*Yaratıcı Dramanın Problem Çözme Becerilerine Etkisi*", VII Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresine Sunulmuş Bildiri, Malatya, 2003.

¹²⁴Süleyman Yaman ve Necati Yalçın , "*Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi*", Online Dergisi 4(1), s.42-52.

¹²⁵ Dochy, May Rolla "*Yaratma Cesareti*", İstanbul, (Çev: Oysal A.).

¹²⁶M. Başbay , "*Proje Tabanlı Öğrenme*", Ö.Demirel (Edt.), Eğitimde Yeni Yönelimler, 2.Baskı, Ankara, s.67-69.

yaşam boyu öğrenme becerileri gibi özelliklerin geliştiğini ortaya koymuştur.¹²⁷

Koçak (2008) yapmış olduğu araştırmada, ortaöğretim 10. sınıf öğrencilerinin Coğrafya dersinde, “Türkiye’nin Nüfus Özellikleri ve Nüfus Hareketleri” konusunu öğrenmelerinde problem çözme yönteminin derse ilişkin tutum ve motivasyon ile öğrenci başarısına etkisi incelenmiştir.¹²⁸

Günhan ve Başer (2009) incelemede son test ve ön test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. İncelemede deneysel yöntemde problem çözme yöntemi uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise geleneksel öğretim yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada eleştirel düşünme üzerinde uygulanan yöntemlerin etkililiği incelenmiştir. Araştırma sonunda geleneksel yöntemlere göre probleme dayalı öğrenme yönteminin matematik dersinde eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede daha fazla etkisi olduğu ortaya konulmuştur.¹²⁹

Uluyol (2009) yaptığı incelemede probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin başarılarına etkisi ve öğrencilerin probleme dayalı öğrenme ortamına ilişkin görüşlerini almak amacıyla incelenmiştir. İncelemede (bilgisayar donanımı) ünitesi ele alınmış bu üniteyle probleme dayalı öğrenme ortamı tasarlanmıştır. Araştırmacı probleme ilgili hazırbulunuşluluğu vermiş ve süreç içerisinde öğrencilere rehberlik yapmıştır. Öğrencilerin hayatlarında karşılaştıkları gerçek problemlerle karşı karşıya getirmiştir. Öğrenciler gruplar oluşturarak gerçek hayatta karşılarına çıkabilecek probleme çözüm üretebilmek için grup içinde görev dağılımı yapmışlar inceleme sonucunda, probleme dayalı öğrenme modelininin uygulandığı sınıfta başarısının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler bu süreçte karşılaşmış oldukları sorunlarda arkadaşlarına danışarak inceleme yaparak sorunları çözmüşlerdir. Öğrencilerin probleme dayalı öğrenmenin farklı hedefleri olduğunu

¹²⁷ Gibbings, Lidstone ve Bruce, “Using student experience of problem –based learning in virtual space to drive Engineering educational pedagogy.” Proceedings of the 2008 AaeE Conference Yeppoon.

¹²⁸ Murat Koçak ,”Ortaöğretimde Coğrafya Öğretiminde Probleme Öğrenme Yaklaşımı Öğrencilerin Performans ve Motivasyonu Üzerine Etkileri”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

¹²⁹ Berna Cantürk Günhan ve Neşe Beşer ,“Probleme Dayalı Öğrenmenin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 2009, s.451-482.

bu öğrenmenin etkili olduğunu ve probleme dayalı öğrenmeyi diğer derslerde de uygulayabileceğini söylemişlerdir.¹³⁰

¹³⁰Çelebi Uluyol, "Problem Temelli Öğrenmenin Öğrenci Başarısına Etkisi ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi" *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:29,S:1, 2009, s.19-36.

III. BÖLÜM

III.1. Araştırma Deseni

Ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde probleme dayalı öğrenme ile işlenen dersin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel bir araştırmadır. Yarı deneysel bir çalışma yapıp 49 öğrenci ve bir Sosyal Bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Deneysel yöntem kullanılarak nicel veriler toplanmıştır. Öğrencilerin üst düzey düşüncelerini belirlemek için ön test ve son testlerin uygulandığı kontrol gruplu yarı deneysel araştırma modeli kullanılmıştır. Uygulama bir ünite de kontrol ve deney grubu ile (A- B) iki farklı sınıf ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasında kontrol ve deney gruplarına hazırlanan ön başarı testi uygulanmıştır. Bu uygulamanın ardından ünite bittikten sonra üst düzey başarı testi deney grubu öğrencilerine son başarı testi olarak uygulanmıştır. Kontrol grubu öğrencileri bu aşamada ünite ile ilgili farklı sorular çözmüşlerdir.

İkinci aşamada “Yeryüzünde Yaşam” ünitesiyle ilgili yaratıcılık ölçeği ön test olarak uygulanmış, ünite konuları işlenmiştir. Kontrol grubu sınıfına üniteyle ilgili sorular çözdürülmüştür. Son aşama olarak yaratıcılık ölçeği son test olarak uygulanmıştır.

III.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini Erzurum ili, Aşkale ilçesi Atatürk Ortaokulu'nda aynı öğretmenin derse girdiği iki ayrı 6. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Konular arasında her iki grupta bilişsel, sosyal, ekonomik yönden ikisinin de ortak zümre kararıyla benzer eğitim öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi kontrol grubu (6-B) ve deney grubu (6-A) sınıfları seçilmiştir. Kontrol grubu 24, deney grubu ise 25 öğrenciden oluşmaktadır.

III.3. Değişkenler

Bağımsız Değişkenler: Araştırmadaki bağımsız değişken, deney grubu için (Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı, üst düzey düşünme becerileri, yaratıcılık) ve kontrol grubu için (Geleneksel öğretim yaklaşımı).

Bağımlı Değişkenler: Sosyal Bilgiler eğitiminde öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri ve yaratıcılık düzeyleri.

III.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan araç gereç ile ilişkili Sosyal Bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait hedef davranışlar belirlenmiştir. Üst düzey düşünme becerilerini yoklayan başarı testi, PYBS (Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı) ve TEOG’da (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı) çıkmış sorularından derlenerek hazırlanmıştır. Bu şekilde toplam 40 tane çoktan seçmeli madde hazırlanmıştır. Araştırmanın soruları aynı okulda görevli ve Sosyal Bilgiler alanında deneyimli iki öğretmen ve iki öğretim görevlisine danışılmıştır. Öğretim görevlisinden bilgi alınmıştır. Hazırlanan test, ön test olarak incelemenin yapıldığı gruba denk iki sınıfa uygulanmıştır. Uygulama yapıldıktan sonra her soru üzerinde madde analizine gidilmiştir. Madde analizleri sonucu madde güçlüğü (Pj) 0,55 ve ayrıcılık gücü katsayısı (rb) 0,40 olan standart başarı testine alınmıştır. Bu şekilde madde güçlüğü orta düzeyde (0,55) ayrıcılık gücü (0,40) olan toplam 40 maddeden oluşan standart bir başarı testi elde edilmiştir. Hazırlanan testin daha sonra KR₂₀ güvenilirlik kat sayısı 0,77 bulunmuştur. Hazırlanan erişim testi kontrol ve deney gruplarına ön test, son test olarak uygulanmıştır.

Araştırmada, kontrol ve deney grubu öğrencilerinin yaratıcılıklarını ölçmek amacıyla Whetton Cameron’dan alınan “How creative are you?” ölçekten faydalanılmıştır. Aksoy tarafından ölçekteki ifadeler Türkçeye çevrilmiş, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Uygulamada 40 madde yer almış. Bu ölçekte 39’u Likert tipi dereceleme ölçeğinde biri de kategorik olarak yer almıştır.

Çalışmada öğrencilerin var olan özelliklerini değerler, güdüler, tutumlar ve ilgileri yaratıcılık ölçeğiyle karakterize etmek amaçtır. Ayrıca öğrencilerin yaratıcılık kişiliklerinin belirlenmesini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Öğrencilerin yaratıcılık özelliklerini belirlemek için ölçekte yer alan her bir ifade için A) katılıyorum B) kararsızım C) katılmıyorum seçenekleri sunulmuş ve araştırmaya katılan öğrencilerden kendileri için en uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Ölçekte yer alan her bir maddenin puanlaması farklı olmuştur.

Tablo 3.1. Yaratıcılık ölçeğinde yer alan maddelerin puan değerleri

Madde No	CEVAP SEÇENEKLERİ		
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	0	1	2
2	0	1	2
3	4	1	0
4	-2	0	3
5	2	1	0
6	-1	0	3
7	3	0	-1
8	0	1	2
9	3	0	-1
10	1	0	3
11	4	1	0
12	3	0	-1
13	2	1	0
14	4	0	-2
15	-1	0	2
16	2	1	0
17	0	1	2
18	3	0	-1
19	0	1	2
20	0	1	2
21	0	1	2
22	3	0	1
23	0	1	2
24	-1	0	2
25	0	1	3
26	-1	0	2
27	2	1	0
28	2	0	-1
29	0	1	2
30	-2	0	30
31	0	1	2
32	0	1	2
33	3	0	-1
34	-1	0	2
35	0	1	2
36	1	2	3
37	2	1	0
38	0	2	2
39	-1	0	2

Buna karşılık 40. soru dereceleme ölçeği türünde değildir. Bu soruda yaratıcılıkla ilgili 54 tane sıfat verilmiştir. Bu sıfatların ölçekteki puan değerleri 0 ile 2 arasında değişmektedir. Bu sıfatların puan değerleri de her

öğrencinin toplam yaratıcılık puanlarının hesaplanmasında dikkate alınmıştır.

Daha önce 174 öğrenci üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan yaratıcılık ölçeğindeki 39 maddenin güvenirlik katsayısı Cronbach Alfa 0,722 çıkmıştır.

III.5. Verilerin Analizi

İncelemede veriler bilgisayar ortamında geçirilmiş ve SPSS 20 paket programı bilgisayar ortamında incelenmiş ve verilerin analizi yapılmıştır. Çalışmada A ve B sınıfları ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bu araştırmada, kontrol ve deney grubu öğrencilerinin yaratıcılıklarını belirlemek amacıyla Whetton ve Cameron'dan (2002) alınan "how creative are you?" adlı ölçekten yararlanılmıştır. A ve B sınıfları öğrencilerine ön test ve son test olarak uygulanmıştır.

IV. BÖLÜM

IV. Bulgular

Öğrencilere ait ön test ve son test puan düzeylerine yapılan normallik testi sonucunda bilgi düzeyi, kavrama düzeyi, problem çözme düzeyi ve bilimsel yöntem süreç beceri düzeyi puanlarının normal dağılışa uygun olduğu tespit edilmiştir (Kolmogorov-Smirnov= 0.200*). ($p>0.05$)

Problemin çözümü için, araştırmanın amacına uygun olarak bu bölümde verilerin istatistiksel çözümlenmeleri yapılarak bulgulara ulaşılmıştır.

IV.1. Üst Düzey Düşünme Becerilerine İlişkin Ön Test Bulguları

Tablo 4.1. Kontrol ve Deney grubundaki öğrencilerin ön test bilgi düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	61,25	22,71	1,974	0,054
Deney Grubu	25	49,20	19,98		

Tablo 4.1' de kontrol grubundaki öğrencilerin bilgi düzey puan ortalaması 61,25, deney grubunun ise 49,20'dir. A ve B grubunun aldıkları puanların karşılaştırılmasıyla hesaplanan t değeri 1,974'dür. Gruplar arasında herhangi bir değişkenin tespit edilmesi amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p=0,054$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farkı ifade etmemektedir. Bu sonuca göre, gruplar arasında bilgi düzeyleri bakımından ön testte önemli bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, kontrol ve deney grupları araştırma öncesinde aynı bilgi düzeylerine sahip olması grupların birbirinden farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.2. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test kavrama düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	80,42	17,56	3,101	0,003
Deney Grubu	25	62,00	23,45		

Tablo 4.2' de belirtildiği gibi, kontrol grubundaki öğrencilerin kavrama düzey puan ortalaması 80,42, deney grubunun ise 62,00'dir. İki grubun karşılaştırılmasıyla sonuçlanan t değeri ise 3,101'dir. Gruplar arasında herhangi bir değişkenlik tesbit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p=0,003$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuca göre, gruplar arasında kavrama düzeyleri arasında ön testte önemli bir farklılık vardır.

Tablo 4.3 Kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin ön test problem çözme düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	18,75	9,92	-0,174	0,863
Deney Grubu	25	19,20	8,124		

Tablo 4.3.'e göre, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test problem çözme düzeylerinin karşılaştırılmasında bağımsız t testi kullanılmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilerin problem çözme düzeyi puan ortalaması 18,75, deney grubundaki öğrencilerin ise 19,20'dir. İki grubun puanları üzerinden hesaplanan t değeri ise 0,174'dür. Gruplar arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p= 0,863$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farkı ifade etmemektedir. Bunun sonucunda, gruplar arasında problem çözme düzeyleri bakımından ön testte önemli bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum,

kontrol ve deney grupları araştırma öncesinde aynı problem çözme düzeylerine sahip olması, grupların birbirinden farklı olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.4. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test bilimsel yöntem süreç beceri düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	39,58	20,32	1,727	0,091
Deney Grubu	25	31,20	13,01		

Tablo 4.4.'te araştırma öncesinde her iki gruptaki öğrencilerin bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalamaları verilmiş olup, kontrol grubundaki öğrencilerin bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalaması 39,58, deney grubundaki öğrencilerin ise bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalaması 31,20'dir. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri ise 1,727'dir. Gruplar arasında herhangi bir değişkenliği ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p = 0,091$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farkı ifade etmemektedir. Bunun sonucuna göre, gruplar arasında bilimsel yöntem süreç becerileri bakımından ön testte önemli bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, kontrol ve deney gruplarının araştırma öncesinde aynı bilimsel yöntem süreç beceri düzeylerine sahip olması, grupların birbirinden farklı olmadığını göstermektedir.

IV.2. Üst Düzey Düşünme Becerilerine İlişkin Son Test Bulguları

Tablo 4.5. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test bilgi düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	53,75	14,98	-3,048	0,004
Deney Grubu	25	68,40	18,41		

Tablo 4.5' de belirtildiği gibi, kontrol grubundaki öğrencilerin bilgi düzeylerinin puan ortalaması 53,75, deney grubunun ise 68,40'dır. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri ise -3,048'dir. Gruplar arasında herhangi bir değişkenliğin belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p=0,004$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuca göre, gruplar arasında bilgi düzeyleri arasında son testte önemli bir farklılık vardır.

Tablo 4.6. Deney ve Kontrol grubundaki öğrencilerin son test kavrama düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	46,67	16,59	-2,373	0,022
Deney Grubu	25	58,40	17,95		

Tablo 4.6.'da, araştırma sonrasında her iki gruptaki öğrencilerin kavrama düzeyleri puan ortalamaları verilmiş olup, kontrol grubundaki öğrencilerin kavrama düzeyi puan ortalaması 46,67, deney grubu öğrencilerin kavrama düzeyi puan ortalaması ise 58,40'dır. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri ise -2,373'tür. Gruplar arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p= 0,022$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Grupların puan ortalamalarına bakıldığında, kavrama düzeyinde son test puanlarından elde edilen sonuçta deney grubu öğrencilerinin daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Yani, probleme dayalı öğrenme yaklaşımı daha yüksek oranda kavrama düzeyini sağlamıştır.

Tablo 4.7. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test problem çözme düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	35,00	20,85	-4,486	0,000
Deney Grubu	25	63,20	23,04		

Tablo 4.7.'de yer alan veriler incelendiğinde, problem çözme yaklaşımı ile ders işleyen öğrencilerin sorun çözme düzeyleri, puan ortalaması 35,00 öğrencilerin konu alanı temeline dayalı olarak, geleneksel yöntem ile ders işleyen öğrencilerin problem çözme düzeyleri puan ortalaması 63,20'dir. Kontrol ve deney grubu puanları üzerinde hesaplanan t değeri ise -4,486'dır. Gruplar arasında herhangi bir değişkenin olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p=0,000$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında çok önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Ortaya çıkan farkın kaynağı, deney grubundaki öğrencilerin problem çözme puanlarındaki artıştır. Bu incelemeye göre problem çözme yaklaşımının öğrencilerin problem çözme düzeylerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.8. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test bilimsel yöntem süreç beceri düzeylerinin karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	39,58	20,74	-2,250	0,029
Deney Grubu	25	54,80	26,16		

Tablo 4.8'de kontrol grubundaki öğrencilerle deney grubundaki öğrencilerin bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalamaları görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalaması 54,80 iken kontrol grubundaki öğrencilerin bilimsel yöntem süreç beceri puan ortalaması 39,58 dir. Kontrol ve deney grubunun hesaplanan puanları üzerinde t değeri -2,250'dir. Gruplar arasında herhangi bir değişikliğin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan

bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p= 0,029$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Grup ortalamalarına göre; son testte deney grubundaki öğrenciler, kontrol grubundakilerden daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Bu sonuca göre, probleme dayalı öğrenme yaklaşımı, öğrencilerin bilimsel yöntem süreç becerileri düzeyini artırmada, geleneksel öğretim yöntemlerinden daha etkili olmaktadır.

Tablo 4.9. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin toplam başarı ön test puan ortalamalarının karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	50,00	26,69	0,586	0,579
Deney Grubu	25	40,40	18,96		

Tablo 4.9.'da görüldüğü gibi, her iki gruptaki öğrencilerin araştırma öncesi toplam başarı puanları yer almaktadır. Kontrol grubundaki öğrencilerin toplam başarı ön test puan ortalaması 50,00 iken deney grubunun ise 40,40'dır. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri 0,586'dır. Hesaplanan bu t değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli bir farklılığın olmadığını ifade etmektedir.

Tablo 4.10. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin toplam başarı son test puanlarının karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	43,75	8,21	-3,449	0,014
Deney Grubu	25	61,20	5,90		

Tablo 4.10'da araştırma sonrası kontrol ve deney gruplarının toplam başarı puanları görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin toplam başarı son test puan ortalaması 43,75, deney grubunun ise 61,20'dir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile test edilmiştir. Bu t değeri -3,449'dur. Hesaplanan bu

t değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli bir farkı ifade etmektedir. Bu sonuca göre, probleme dayalı öğrenme yaklaşımı ile uygulama yapan deney grubunun son test puan ortalaması kontrol grubundan yüksek düzeyde bulunmuştur. Yani, probleme dayalı öğrenme yaklaşımının geleneksel öğrenme yöntemine göre öğrenci başarısını daha çok artırdığı görülmektedir.

IV.3. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Ön Test Dağılım Bulguları

Tablo 4.11. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre sahip oldukları yaratıcılık düzeyine ilişkin dağılım

Ön Test		Kontrol grubu		Deney grubu	
Yaratıcılık Grubu	Puan Aralığı	f	%	f	%
Yaratıcı Olmayan	10 dan az	-	-	-	-
Ortanın Altında Yaratıcı	10-19	3	12,5	2	8
Orta	20-39	11	45,8	13	52
Ortanın Üzerinde Yaratıcı	40-64	10	41,7	10	40
Oldukça Yaratıcı	65-94	-	-	-	-
Olağanüstü Yaratıcı	95-116	-	-	-	-
Toplam		24	100	25	100

Kontrol grubu öğrencilerinin deney işlem öncesi uygulanan yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre hangi yaratıcılık türüne sahip oldukları tablo 4.11’de verilmiştir. Buna göre deney işlem öncesi, kontrol grubu öğrencilerinin %41,7’sinin "ortanın üzerinde yaratıcı" olduğu görülürken, %45,8’inin "orta" derecede yaratıcı ve %12,5’inin ise "ortanın altında yaratıcı" grubunda olduğu görülmektedir. Buna göre, kontrol grubu öğrencilerinin orta derece ve üzerinde yaratıcılık özelliğine sahip olduğu görülmüştür.

Deney grubu öğrencilerinin araştırma öncesi yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre hangi yaratıcılık türüne sahip oldukları tabloda verilmiştir. Bu tabloya

göre öğrencilerin %40'ının "ortanın üzerinde yaratıcı" olduğu görülürken, %52'sinin "orta" derecede yaratıcı ve %8'inin ise "ortanın altında yaratıcı" olduğu görülmektedir. Yani, deney grubu öğrencilerinin yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre yarısından fazlasının yaratıcı kişiliğe sahip oldukları söylenebilir.

Kontrol ve deney gruplarının her ikisinde de "yaratıcı olmayan", "oldukça yaratıcı" ve "olağanüstü yaratıcı" gruplarında hiçbir öğrencinin bulunmadığı görülmektedir.

IV.4. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Son Test Dağılım Bulguları

Tablo 4.12. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlara göre sahip oldukları yaratıcılık düzeyine ilişkin dağılım

Son Test		Kontrol grubu		Deney grubu	
Yaratıcılık Grubu	Puan Aralığı	f	%	f	%
Yaratıcı Olmayan	10 dan az	-	-	-	-
Ortanın Altında Yaratıcı	10-19	-	-	-	-
Orta	20-39	6	25	3	12
Ortanın Üzerinde Yaratıcı	40-64	14	58,3	10	40
Oldukça Yaratıcı	65-94	4	16,7	12	48
Olağanüstü Yaratıcı	95-116	-	-	-	-
Toplam		24	100	25	100

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin son test yaratıcılık ölçeğine verdikleri cevaplardan aldıkları puanlara göre hangi yaratıcılık grubunda yer aldıkları Tablo 4.12'te verilmiştir. Tabloya göre araştırma sonrasında kontrol grubu öğrencilerinin %25'i "orta derecede yaratıcı" grubunda yer aldığı görülürken, %58,3'ü "ortanın üzerinde yaratıcı" grubunda yer aldığı ve %16,7 sinin ise "oldukça yaratıcı" grubunda yer aldığı görülmektedir. "Yaratıcı olmayan", "ortanın altında yaratıcı" ve "olağanüstü yaratıcı" grubunda hiçbir öğrencinin yer almadığı görülmüştür. Kontrol

grubunun araştırma sonrasında, araştırma öncesine göre "orta" derecede yaratıcı grubunun azaldığı, buna karşılık "ortanın üzerinde yaratıcı" grubunun arttığı gözlenmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin son test yaratıcılık ölçeğine verdikleri cevaplardan aldıkları puanlara göre; %48'inin "oldukça yaratıcı", %40'ının "ortanın üzerinde yaratıcı" ve %12'sinin ise "orta" derecede yaratıcı grubunda olduğu görülmektedir. Deney grubunun son test puanları, ön test puanlarına göre kıyaslandığında "oldukça yaratıcı" oranının arttığı görülmektedir. Buna göre, uygulanan probleme dayalı öğrenme yaklaşımı öğrencilerin yaratıcılıklarını oldukça büyük oranda artırmıştır.

IV.5 Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Ön Test Bulguları

Tablo 4.13. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi ön test puanlarının karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	38,49	9,78	0,735	0,585
Deney Grubu	25	39,01	8,61		

Tablo 4.13'deki verilere göre, kontrol grubu öğrencilerin yaratıcılık düzeyi ön testinden aldıkları puan ortalaması 38,49, deney grubu öğrencilerinin puan ortalaması ise 39,01'dir. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri 0,735'dir. Gruplar arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen p=0,585 değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farkı ifade etmemektedir. Bu sonuca göre, gruplar arasında yaratıcılık düzeyleri bakımından ön testte önemli bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, kontrol ve deney grupları araştırma öncesinde benzer yaratıcılık düzeylerine sahip olması, grupların birbirinden farklı olmadığını göstermektedir.

IV.6. Yaratıcılık Düzeyine İlişkin Son Test Bulguları

Tablo 4.14. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi son test puanlarının karşılaştırılması

GRUPLAR	N	\bar{X}	Ss	t	P
Kontrol Grubu	24	42,42	13,17	-4,581	0,000
Deney Grubu	25	60,78	14,88		

Tablo 4.14.'ya göre, kontrol grubu öğrencilerin son test sonucunda yaratıcılık düzeyi puan ortalaması 42,42, deney grubu öğrencilerinin puan ortalaması 60,78'dir. İki grubun puanları üzerinde hesaplanan t değeri ise -4,581'dir. Gruplar arasında herhangi bir değişikliğin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar (Independent sample t test) t testi sonucunda elde edilen $p=0,000$ değeri 0,05 anlamlılık düzeyinde gruplar arasında çok önemli bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuca göre, gruplar arasında yaratıcılık düzeyleri arasında son testte önemli bir farklılık vardır. Bu bulgulara göre, deney grubu öğrencilerin yaratıcılık düzeyi son test puanları, kontrol grubu öğrencilerin yaratıcılık düzeyi son test puanlarından çok önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

V. BÖLÜM

V. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada problem çözme yönteminin üst düzey düşünme becerilerine ve yaratıcılık düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Çalışma 6. sınıf öğrencileri ile 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin ikinci ünitesi olan “Yeryüzünde Yaşam” ünitesini kapsayacak şekilde yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında öğrencilerde kalıcı öğrenme amaçlanmıştır. Deney ve kontrol grubunun bulunduğu bu çalışmada iki grup arasındaki farklılaşmaya bakılmıştır. İki grubun karşılaştırılması sonucu deney grubuna uygulanan problem dayalı öğretimin üst düzey düşünme becerilerine ve yaratıcılık düzeyine ne derece etki ettiği araştırılmıştır.

Deney ve kontrol grubuna uygulanan son test ile öğrencilerin başarı puanları yorumlandığında deney grubu öğrencilerin lehine anlamlı sonuçlar çıktığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda çağdaş yöntemlerin geleneksel yöntemlere göre daha başarılı olduğu örnek sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Moore ve ark. (1996) ortaokul 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan incelemede problem dayalı öğrenme yöntemi uygulanırken deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney grubunda problem dayalı öğrenme ile ders işlenirken kontrol grubu ile proje tabanlı öğrenme yöntemi kullanılmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinden daha başarılı deney grubu öğrencilerinin olduğu tespit edilmiştir.¹³¹

Karabacak, (1996) tarafından yapılan incelemede Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyun yönteminin öğrencilerin başarı düzeyine etkisi araştırılmıştır. İnceleme sonucunda deneysel gruba yapılan eğitsel oyunun geleneksel gruba göre daha başarılı olduğu sonuçlanmıştır.¹³²

Yeşilkayalı (1996) problem çözme yönteminin öğrencilerin duyuşsal

¹³¹ Moore ve ark. s. 183

¹³² Karabacak, s. 71

özellikleri ve okul başarısı üzerindeki etkisi ile ilgili çalışmada uygulamalı inceleme yapılmıştır. İnceleme sonunda Sosyal Bilgiler dersinde başarı ve duyuşsal özelliklerin problem çözme yönteminde başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.¹³³

Pehlivan (1997) tarafından yapılan eğitsel oyun yöntemi ve örnek olay yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin öğrenmelerine etkisi üzerine yapılan çalışmada örnek olayın ve eğitsel oyunların öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı ortaya koyulmuştur.¹³⁴

Emir (2001) tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretiminde yaratıcı düşünmenin akademik başarıya olumlu etki ettiği ve geleneksel öğretime göre başarılı sonuçlara ulaşılmıştır.¹³⁵

Yaman ve Yalçın (2002) tarafından yapılan çalışmada, problem çözme yönteminin öğretmen adayları üzerinde yaratıcı düşünme düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada yaratıcı düşünme, problem dayalı öğrenme deney grubu olan öğretmen adaylarının geleneksel yöntemi uygulayan öğrencilere göre daha başarılı olduklarına ulaşılmıştır.¹³⁶

Bu çalışmalar neticesinde problem dayalı öğrenme yaklaşımının üst düzey düşünme yaratıcılık becerilerinin öğrenci başarısına olumlu etki ettiği bu etkinlikler ile bilginin daha kalıcı hale geldiği ve öğrencilerin üst düzey düşünme ve yaratıcılık becerilerinin geliştiği söylenilebilir.

Genel Sonuç

1. Çağdaş öğrenme yaklaşımları ile geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı bilişsel hedef düzeylerinde bilme ve kavrama düzeyleri arasında fark bulunamamıştır. Yani kontrol ve deney grubu öğrencileri aynı seviyededir. Fakat kontrol grubu öğrencileri deney grubu öğrencilerine kıyasla daha yüksek puanlar

¹³³ Yeşilkayalı, s. 35

¹³⁴ Pehlivan, s. 69

¹³⁵ Emir, s. 42

¹³⁶ Yaman ve Yalçın, s. 28

almışlardır.

2. Geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı grupların ön test sonuçlarında problem çözme düzeylerinin arasında farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Yine gruplar arasında yapılan ön test sonuçlarında bilimsel yöntem beceri sonucunda kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3. Geleneksel öğrenme yaklaşımı ile probleme dayalı öğrenme yaklaşımının uygulandığı grupların dağılımında iki grubun da “orta”, “ortanın üzerinde yaratıcı” ve “oldukça yaratıcı” gruplarında yaklaşık aynı oranda olduğu görülmüştür.

4. Geleneksel öğrenme yaklaşımı ile problem çözme yaklaşımının uygulandığı grupların ön test sonuçlarında yaratıcılık düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık yoktur. Bu sonuç iki grubun denk olduğunu göstermiştir.

5. Geleneksel öğrenme ile problem çözme yaklaşımının uygulandığı grupların bilgi, kavrama ve problem çözme son test puanları arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. Probleme çözme yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencileri, geleneksel öğretim yaklaşımının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinden bilgi, kavrama ve toplam puanlarda daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Yani, problem çözme yaklaşımı, geleneksel öğrenme yaklaşımına göre öğrencilerin bilişsel hedef düzeylerini artırmada daha etkili bir yaklaşımdır.

Bilgi düzeyindeki sorular öğrencilerin hatırlama ve tanımaya yönelik davranışları, olgu, terim, kavram, prensip, genelleme, sınıflama ve sıralama becerilerini kapsamaktadır. Yine kavrama düzeyindeki öğrencilerin prensip genelleme, kavrama gibi toplumsal konularına yönelik özellikleri karşılaştıkları yeni bir durum içinde fark edip kendi ifadeleriyle belirtmeleri, yorumlamaları ve tahminde bulunmalarını kapsamaktadır. Deneysel uygulamalarda geleneksel öğrenme yaklaşımı uygulanan öğrencilerin ön testlerine kıyasla son test bilgi, kavrama ve toplam puanlarında artışlar

görülmüştür. Kontrol grubunda sınıflamaların, tanımlamaların, kuralların doğrudan verilmesi, öğrencilerin geleneksel yaklaşıma alışkanlıkları onların puanlarında anlamlı artışlara neden olmuş olabilir. Fakat deney grubunun son test puanlarındaki artışlar kontrol grubunun puanlarına kıyasla yüksektir. Deney grubu öğrencileri uygulamalar esnasında konuyu senaryolarla öğrenmişler, günlük yaşamdaki problemlerle ilişkilendirmişler, araştırma inceleme gibi etkinlikleri kullanmışlar ve dersin kazanımlarını üst düzeyli becerilerde gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bu uygulamalar sonuçta bilgi, kavrama ve toplam başarıda artışa neden olmuştur. Deneysel uygulamada probleme dayalı öğrenme yaklaşımı uygulanan öğrencilerin kendi cümleleriyle problemleri ifade etmeleri, onların konunun farkında olmalarına ve tüm bilişsel hedef düzeylerinde başarı göstermelerine neden olmuştur.

Geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı son test grupların bilimsel yöntem becerileriyle problem çözme arasında farklılık bulunmuştur. Yani deney grubundaki öğrenciler kontrol grubu öğrencilerinden yüksek puanlar almışlardır.

Deney grubu öğrencilerinin problem çözme düzeylerinin yüksek olması öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine, düşünme becerilerine ve zihinsel yeteneklerine sahip oldukları problem çözme sürecinde çözümün üretildiği görülmektedir. Öğrenciler uygulamada ön bilgilerini harekete geçirmişlerdir. Okuldaki derslerde beceri kazanmışlardır. Bilişlerini kullandıkları durumlarda zihinsel yetenekleri açığa çıkmıştır. Deney grubu öğrencileri beyin fırtınası yaparak problem çözmeye çalışmışlardır. “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde öğrencilerin sorunlara geniş bir perspektiften bakmayı, muhakeme edebilmeyi, problemi çözme düzeyinin artmasına neden olmuştur.

6. Problem çözmeye öğrenciler problemi hissetme, problemi tanımlama, problemin çözümü için hipotezler kurma, çözüm için veri toplama, hipotezi test etme ve değerlendirme basamakları kullanmaları gerekmektedir. Böylece problem dayalı öğrenme sürecinde öğrenciler problem çözme konusunda aktif ve uzman olmaktadır. Sosyal Bilgiler alanında da problem çözme karşısında başarılı

olmaktadırlar.

7. Bilimsel yöntem süreç becerilerinin aktif olarak kullanılması öğrencilerde problem çözme becerisinin olduğunu göstermektedir. Böylece öğrenciler problem çözme becerilerinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamaktadırlar.

8. Geleneksel öğrenme yaklaşımı ile problem çözme yaklaşımının uygulandığı grupların son test sonuçlarında yaratıcılık düzeyine ilişkin dağılımda deney grubundaki öğrencilerde yaratıcılık düzey dağılımı oldukça artmıştır. Bunun nedeni probleme dayalı öğrenme yaklaşımı öğrencilerin yaratıcılıklarını büyük oranda artırmıştır.

9. Geleneksel öğrenme yaklaşımı ile problem çözme yaklaşımının uygulandığı grupların son test sonuçlarında yaratıcılık düzeyi puanları arasında farklılığa ulaşılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin daha başarılı ve yüksek puanlara ulaştıkları görülmüştür.

Yaratıcılıkta; herhangi bir konuya, olaya karşı özgün yaklaşım sergileme, problemleri çok farklı seçeneklerle ele alma ve alışla gelmişin dışında çözüm yollarını kullanma eğilimi vardır. Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının doğası gereği günlük yaşamdan özgün problemler temel alınarak, öğrencilerin bilimsel ilkelere dayalı bireysel ya da grupta kendi çözüm yollarını gerçekleştirmeleri amaçlanmaktadır. Bu süreçte öğrenci farklı problem çözme yaklaşımlarını ve düşünme süreçlerini kullanabilmekte ve alternatif çözüm yolları geliştirebilmektedir.

Her insan az ya da çok yaratıcıdır. Kalıtım, kültür, eğitim ortamı yaratıcılığı etkileyebilir. Yaratıcılık, kişilerin günlük hayatta karar verirken, yorum yaparken kullandığı bir kaynak olarak görüldüğünden; uygulamada eğitim-öğretim ortamı yaratıcı davranışları artıracak şekilde düzenlenmiştir. Etkinlikler hedef davranışlara ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine göre sınıf ortamında uygulanmıştır. Bu sayede öğrenciler özgür bir ortamda çalışmışlardır. Uygulamada öğrencilerin senaryolar üzerinde düşünmeleri,

çeşitli sorular sormaları, yeni yollar önermeleri sağlanmış ve özgün düşünceler ortaya çıkmıştır. Deney grubu öğrencileri probleme dayalı öğrenme yaklaşımı sayesinde çok boyutlu düşünmüşler, yeni çözüm yolları bulmuşlardır.

Yaratıcılık aynı zamanda riski de beraberinde getirebilir. Öğrenciler yaratıcı olurken, yeni fikirler üretirken hatalar da yapmıştır. Deney grubu öğrencilerinin hem akademik risk alması hem de yaratıcı olması bundan kaynaklanmış olabilir. Yine deney grubu öğrencilerinin öğrenilen bilgi ve beceriler ile kazanılan düşünceler arasında ilişki kurmaları kontrol grubuna kıyasla daha yaratıcı olduğunu göstermiştir.

VI. BÖLÜM

ÖNERİLER

Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgulara göre öneriler sıralayabiliriz.

1. Bu araştırmada problem çözme yaklaşımı Sosyal Bilgiler dersinde ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin üst düzey düşünme becerileri ve yaratıcılık düzeyine etkisi incelenmiştir. Bu yaklaşımın diğer alanlarda ve kademelerde uygulanabilmesi sürecin incelenmesi için yararlı olacaktır.

2. Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı uzun süre pilot okullarda uygulanabilir. Ayrıca araştırmada incelenen bağımlı değişkenler dışında başka özellikler açısından da bu yaklaşım araştırılabilir.

3. Problem çözme yaklaşımı, Sosyal Bilgiler dersinde çok sayıda materyal ve araç gereci gerekli kılmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler derslerinde problem çözme becerilerinde kullanılmak için materyal, araç gereç sağlanmalıdır.

4. Problem çözme yönteminde sınıf dışı ve sınıf içi etkinlikler bulunmaktadır. Problem çözme yaklaşımında ailelerin ve çevrenin bilgilendirilmesi, başarıya ulaşmada önemli katkısı vardır.

5. Problem çözme yönteminde özellikle eğitimde öğretici kişi konuyu iyi özümsemelidir. Yöntemin içeriğini bütünüyle sağlamalıdır. Sınıfta konuyla ilgili öğrencilerin görüşlerine önem vermeli demokratik ortam yaratmalıdır. Öğretmen rehber olmalıdır.

6. Öğrencilerin yaratıcı problem çözen, bilgiyi araştırıp düşünen, bulan, üst düzey düşünen öğrenciler yetiştirmek için farklı yöntemler de denenmelidir.

7. Farklı tekniklerle yöntem desteklenmelidir. Örnek olay, yaratıcı drama, akvaryum, altı düşünme şapkası gibi tekniklerle problem çözme yöntemi kalıcı hale getirilmelidir.

8. Problem çözme yaklaşımı öğrencilerin gelişiminin somut işlemlerle beraber çocuklarda gerçek hayat problemleriyle karşılaştığı dönemde bilimsel düşüncelerini

ve çevreyi keşfetmelerini sağlar.

9. Yeni ilköğretim programlarında problem çözme yaklaşımına daha fazla yer verilmelidir.

10. Hazırlanan problem çözme yaklaşımında öğrencide merak uyandıracak, öğrenciyi araştırmaya sevk edecek, bilimsel düşündürecek materyaller kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- AÇIKSÖZ ÜN, Kamile; *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, İzmir 1998.
- AKPINAR, Selahattin; *Spor Federasyonlarında Çalışanların Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010.
- AKSOY, Bülent; *Coğrafya Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara, 2004.
- ALAKUŞ, Meral; *Bilgi Toplumu*, Ankara 1991.
- ALTUN, Murat; *İlköğretim İkinci Kademe (6,7 ve 8. Sınıflarda) Matematik Öğretimi*, İstanbul 2002.
- ARENDS, I. Richard; *Learning to Teach*. The Mc Grow-Hill Companies Inc: USA. 1998.
- ARSEVEN, Ali; *Alan Araştırması Yöntemi (İlkeler, Teknikler, Örnekler)*, Ankara 1994.
- ATİK, Aslıhan; *Yeni İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yaratıcılık*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- BARROWS, H; "Is it Truly Passible to Have Such a Thing as dp BL?", *Distance Education*, Vol 23 (1) ,2002.
- BAŞBAY, Meral; *Proje Tabanlı Öğrenme*, Demirel Ö. (Edts.),Eğitimde Yeni Yönelimler, (2.Baskı), Ankara.
- CAN, Gürhan Yaşar, Şefik, Sözer Ersan; "Sosyal Bilgiler Öğretimi" Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, N: 581,1998.
- CHANG L.C, GLASER, C;"İncorporating PBL İn a High School Computer Science Course, *Fronters in Education Conference*", 36 th Volume (27-3), 2006.

- CÜCELOĞLU, Doğan; *İnsan Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları*, Ankara 2003.
- ÇAĞLAYAN, Ahmet; *Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Öğrenme Biçimleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara 2007.
- ÇINAR, Derya; *İlköğretim Fen Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Üst düzey Düşünme Becerilerine ve Akademik Risk Alma Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.
- ÇİFTÇİ, Sabahattin; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Problem Çözmeye Dayalı Öğrenme Metodunun Uygulanmasına Yönelik Bir Değerlendirme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- DE BONA, (Akt.) Güler; *Çocuklar Sorun Çözüyor*, İstanbul 2006.
- DEMİREL, Özcan; *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, Ankara, DEMİR, Selçuk Beşir ve AKENGİN, Hamza; *Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara 2012.
- DEMİREL, Özcan; *Öğrenme Sanatı*, Ankara 2006.
- DEMİREL, Özcan; *Öğrenme Sanatı*, Ankara 1999.
- DİKİCİ, Hüseyin, GÜNDOĞDU Rezzan, KOÇ Mustafa; “*Yaratıcı Dramanın Problem Çözme Becerilerine Etkisi*”, VII Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresine Sunulmuş Bildiri, Malatya 2003.
- DİLAVER, Hasan Hüseyin ve Akyürek B., *Sosyal Bilgilerde Yapılandırıcılık*, B. Tay, A. Öcal (edt.) Özel Öğretim Yöntemleriyle,(2.Baskı), Ankara 2011.
- DOCHY, May Rolla; *Yaratma Cesareti*, (çev. Oysal A.),İstanbul.
- DOĞANAY, Ahmet; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Öztürk, C. Dilek, D. (Edts.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara 2005.
- DUCK;“Etkin Yöneticilik”, Özden A. ve Tunalı N. (Çev.), (2. Baskı),İstanbul 1994.
- EGSEN ve KOVEHOK D. OAN, İnci; (2002 a) “Sanatta Yaratıcılık, Oyun Drama Yaratıcı Drama”, H. Ömer Adıgüzel.(Edt). 2001.

- ELLİS, S.SİESLER R; *Development Of Problem Solving, Thinking and Problem Solving-handbook at Perception and Congnition (Sternberg R.J.) Academic Press, U.S.A.1994.*
- EMİR, Serap; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Düşünmenin Erişiyeye ve Kalıcılığa Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2001.
- GİBBİNGS, LİDSTONE ve BRUCE; *Using student experience of problem –based learning in virtual space to drive Engineering educational pedagogy*, Proceedings of the Aae Conference Yeppoon,2008.
- GÜÇLÜ, Nezahat; *Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri*, (Akt) Akpınar, Milli Eğitim 80. Yıl Özel Sayısı, 160 (1),2003.
- GÜLER, Ahmet; *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duyusal Zeka Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yedi Tepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- GÜNHAN, Berna Cantürk ve BEŞER, Neşe; *Probleme Dayalı Öğrenmenin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:7, S:2, 2009.
- HARLAND T. Zoology; “Students Experiences Collaborative Enguiry in Problem Based Learning”, Teaching in Higher Education, Cilt: 7, S:1.
- HEEPNERK, Wity, Pixan; “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Becerileri ve Yönelimleri İle Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Akt) Topal H,Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 2011.
- HOY ve MİSKEL; “Problem Çözme Becerisi Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Akt),Sezgin E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987.
- İŞMEN, Aytekin ve Eskicumali, Ahmet; *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, (5. Baskı), Ankara 2006.

- JONESSON, A; *Problem Based Learning in K-8 Class rooms; A Teachers Guide to Implementation*, California; Carwing Press Inc, 2002.
- KAPTAN, Fitnat. ARSLAN, F. ve ATMACA, S; *Problem Çözme Yönteminin Kalıcılığa ve Öğrencilerin Erişği Düzeyine Etkisine Yönelik Deneysel Bir Çalışma* http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/Fen/Poster/t49d.PDF.
- KAPTAN, Fitnat. KORKMAZ, Hünkar; *Türkiye’de Hizmet Öncesi Öğretmenlerin Problem Algıları Üzerine Bir İnceleme Çözme Becerilerine Yönelik*, Journal of Qafqaz University, Number: 9, 2002.
- KARABACAK, Nermin; *Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Eriş Düzeyine Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.
- KARAOĞLU, İ. B; *Geleneksel Öğretim Yöntemleri İle İşbirlikli Öğrenmenin Öğrenci Başarısı, Hatırda Tutma ve Sınıf Yönetimi Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998.
- KARASAR, Niyazi; *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (15. Baskı), Ankara 1997.
- KOÇAK, Murat; *Ortaöğretimde Coğrafya Öğretiminde Probleme Öğrenme Yaklaşımı Öğrencilerin Performans ve Motivasyonu Üzerine Etkileri*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KORKMAZ Hünkar, KAPTAN Fitnat; *Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S: 20, 2002.
- KÖSTÜKLÜ, N; *Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi*, Konya 1998.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla; *Eğitim Programları ve Öğretim*, Ankara 1997.
- MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Ankara 2017.
- MEB; “İlköğretim Okulu Ders Programları”, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 2000.
- MEB; “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu”, Ankara Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2005.

- MOORE, A. SHERWOOD, R.BATEMAN, H.BRANSFORD, GOLDMAN, S;
Using Problem Based Learning to Prapare for Project Based Learning, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April, New York 1996.
- MORGAN, C. T; *Psikolojiye Giriş* (çev. H. Arıcı ve Ark.),Ankara 1999.
- ÖZDEN, Yüksel; *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler*, Ankara 1999.
- ÖZDEN, Yüksel; *Öğrenme ve Öğretme*, (7. Baskı), 2005.
- ÖZER, Zerrin; *Yaratıcılığa Giden Yolda Beyin Fırtınası*, Bilim ve Teknik Dergisi,1996.
- ÖZTÜRK, Cemil ve OTLUOĞLU, R; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Ankara 2002.
- DEMİREL, Özcan; *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara 2002.
- PEHLİVAN, H; *Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1997.
- RIZA, Erdoğan Tezci; *Çocuklarda ve Yetişkinlerde Yaratıcılık Nasıl Uyarılır?*, Yaşadıkça Eğitim Dergisi, S:62.
- RIZA, Erdoğan Tezci; *Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri*, İzmir 1999.
- SAFRAN, Mustafa; *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*, Tay, B. Öcal, A. (edt.), Sosyal Bilgiler Öğretimi, (2-16),
- SANEMOĞLU, Nuray; *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, (12. Baskı) ,Ankara 2005.
- SELÇUK, Ziya ve GÜNER, Nedret; *Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları*, Ankara 2000.
- SEMERCI, Nilüfer; *Kritik Düşünme Geliştirilebilir mi?*, Yaşadıkça Eğitim S:66, 2003.
- SHARE, E. ve REGERS L. *Practical Advice for Getting Maximum Learnins, Out of Class Projets*, Learning Magazine, Jonura/February,1997.

- SUNGUR, Nuray; *Yaratıcı Düşünme*, Ankara 1997.
- ŞENOCAK, Erdal; *Probleme Dayalı Öğrenme ve Fen Eğitiminde Uygulanabilirliği*, Kastamonu.
- TAŞKESENLİĞİL, Yavuz. ŞENOCAK, Erdal. SÖZBİLİR, Mustafa; *Probleme Dayalı Öğrenmede Teorik Temeleler*, Meb, 117/Kış, 2008.
- TERZİ, Şerife; *Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(2), 2003.
- ULUYOL, Çelebi; *Problem Temelli Öğrenmenin Öğrenci Başarısına Etkisi ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:29,S:1,2009.
- ÜLGEN, Gülten; *Eğitim Psikolojisi Birey ve Öğrenme*, Ankara 1995.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay; *Yaratıcılığa Yolculuk*, (2. Baskı), 2003.
- VERSCHAFFEL, L. De CORTE E. LASURE, S. VAERENBERGH, G. V. BOGAERTS, H. ve RATINCKX, E; *Learning to Solve Mathematical Application Problems: A Design Experiment with Fifth Graders. Mathematical Thinking and Learning*, 1999.
- YAMAN, Süleyman ve YALÇIN, Necati, *Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi*, Online Dergisi Cilt:4, S:1.
- YAMAN, Süleyman; *Fen Bilgisi Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2003.
- YEŞİLKAYALI, Emel; *İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarısı ve Duyuşsal Özellikleri Üzerindeki Etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1996.
- YILDIRIM, Hakan; *Probleme Dayalı Öğrenme ve Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemlerinin İlköğretim Öğrencilerinin Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*, Konya Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

YILMAZ, Hasan ve SÜMBÜL Ali Murat; *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Konya, 2000.

YOLCU, A; *Spor Federasyonlarında Çalışanların Sosyal Beceri İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2010.

EK-1

Erzurum Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Araştırma Yapmak İçin
Alınan İzin Belgelerinin Fotokopileri

EK-2

Yeryüzünde Yaşam Ünitesinin Başarı Testi

Öğrencinin Adı Soyadı:

Okulu:

Sınıfı:

SOSYAL BİLGİLER BAŞARI TESTİ SORULARI

1. Ülkemizin iç kesimlerinde deniz etkilerinin görülmeşi aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?
 - A) Yerçekilleriyle
 - B) Enlem etkisiyle
 - C) Su kaynaklarıyla
 - D) Rüzgarın yönüyle
2. Türkiye'nin coğrafi konumu ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?
 - A) Afrika kıtasında toprakları vardır.
 - B) Atlas Okyanusu'na kıyısı vardır.
 - C) 26°-45° kuzey paralelleri arasında yer alır.
 - D) Başlangıç meridyeninin doğusunda yer alır.
3. İlk insanların göçebelikten yerleşik hayata geçişinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi olmamıştır?
 - A) Su kaynaklarının
 - B) Verimli toprakların
 - C) Sanayi kuruluşlarının
 - D) Uygun iklim şartlarının

4. Aşağıdakilerden hangisi günümüze **daha yakın** zamanda gerçekleşmiştir

- A) Toprağın işlenmesi B) Hayvanların evcilleştirilmesi
C) Avcılık ve toplayıcılık yapılması D) Gemicilik faaliyetlerin başlanması

5. . Su

. Gübre

. Toprak

. Kaliteli Tohum

Verilenler, aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisine ait temel kavramlardır?

- A) Sanayi B) Tarım C) Hizmet D) Ticaret

6. Harun proje ödevi olarak yaşadığı bölgenini haritasını çizecektir.

Aşağıdaki ölçeklerden hangisini kullanırsa büyük bir kağıda ihtiyacı olur?

A) $\frac{1}{100}$

B) $\frac{1}{1000}$

C) $\frac{1}{10000}$

D) $\frac{1}{100000}$

7. Aşağıda verilen yerlerin haritaları aynı boyutta olan dört ayrı kağıda (tam sığacak biçimde) çizilmiştir.

Buna göre hangi haritanın ölçeği daha büyük olur?

- A) Türkiye B) Balıkesir ili
C) Asya Kıtası D) Güneydoğu Anadolu Bölgesi

8.

Benim ÷lkem "Bin Tanrı İli" diye adlandırılır. Devletimiz Anadolu'nun ilk merkezî devletidir. Yaşadığımız önemli olayları Anal adı verilen yıllıklara kaydederiz.

Bu bilgileri veren kişi, aşağıdaki devletlerden hangisinde yaşamıştır?

A) Asur
C) Lidya

B) Hitit
D) Urartu

testicoz.org

9. Aşağıda verilen ölçeklerden hangisiyle hazırlanan Türkiye haritasında, küçültme oranı daha fazladır?

A) 1: 400.000

B) 1: 800.000

C) 1: 1.000.000

D) 1: 5.000.000

10. Karadeniz'de ahşap, iç bölgelerde kerpiç, Akdeniz'de taş evlerin yaygın oluşunda etkili olan faktör aşağıdakilerden hangisidir?

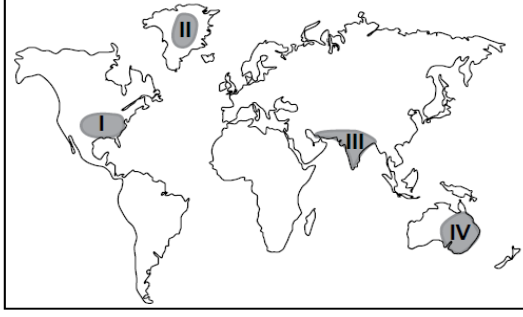
A) Kültürel yapı

B) Yeryüzü şekilleri

C) Nüfus yoğunluğu

D) Çevresindeki doğal malzemeler

11. . Sıcaklık yıl boyunca 0°C'nin altındadır.
. Yağışlar az ve kar şeklindedir.
. Toprak sürekli don olduğu için bitki örtüsü yoktur.

Yukarıda verilen özellikler harita da taranarak numaralandırılmış yerlerin hangisinde görülür?

12. Aşağıda dört öğrenci ormanların yararlarıyla ilgili düşüncelerini belirtmiştir.

Mustafa: Yaban hayatının devamlılığını sağlar.

Salih: Atmosferin temizlenmesini sağlar.

Ayşe: Heyelan ve çığın oluşumunu engeller.

Meltem: Sanayinin pek çok alanına ham kaynağıdır.

Öğrencilerden hangisi ekonomik değerine vurgu yapmıştır?

- A) Mustafa B) Salih
C) Ayşe D) Meltem

13. Köyümüzün yurdumuzun denizden uzak iç kesimlerindedir. Yaz döneminde kuraklık hakimdir, gündüz sıcaklıklar 35°C'ye yaklaşırken gece 10°C'nin altına düşer. Kış mevsimi ise soğuk ve kar yağışlıdır. Köyümüzde çoğunlukla buğday tarımı ve küçük baş hayvancılık yapılır. Nisanda her tarafı sarı yeşil otlar, Haziran da sararır ve kurur...

Verilen bilgilere göre bu köy ve çevresinde aşağıdaki iklimlerden hangisi görülmektedir?

- A) Karadeniz B) Akdeniz
C) Karasal D) Muson

14. Köy aşağıdaki illerden hangisinin sınırları içinde olabilir?

- A) Nevşehir B) Mersin
C) İstanbul D) Rize

15.

Kral, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görülür. Ülkem dini kurallara göre yönetilir.

Leyla

Benim ülkemde hükümdarın emirleri kanun sayılır. Saltanat babadan oğula geçer.

Hasan

Ülkemde siyasi güç bir gruba aittir. Yönetime katılma hakkı, sadece bu grup tarafından kullanılabilir.

Suna

Egemenliğin kaynağı millettir. Ülkemde yasama, yürütme ve yargı gücü, farklı kurumlarca uygulanır.

Hüseyin

Yukarıdaki öğrencilerden hangisinin ülkesi, insan haklarının en fazla gözetildiği yönetim biçimine sahiptir?

- A) Leyla B) Hasan C) Suna D) Hüseyin

16.MÖ. 3000’li yıllarda insanlar genellikle etrafı surlarla çevrili kale –şehirlerde yaşamışlardır.

Buna göre, bu dönem hakkında aşağıdakilerden hangisi kesin olarak söylenilebilir?

- A) Savaşlar yaşanmıştır.
B) İklim şartları çok serttir.
C) Ticari faaliyetler yaygın olarak yapılmaktadır.
D) İnsanlar bazı hayvanları evcilleştirmişlerdir.

17. I. Yer şekillerinin özelliklerine

- II. Ekvatora olan uzaklığına
III. Haritanın ölçeğine

Bir haritada ayrıntıları göstermek verilenlerin hangisine bağlıdır?

- A) Yalnız II. B) Yalnız III. C) I. ve II. D) II. ve III.

18. Yaşadığımız yerde yılın her ayı yağışlı ve sıcaktır. Bitkiler gür ve uzun boylu olduğundan gökyüzü neredeyse görünmez haldedir. Bu nedenle etrafımızdaki ormanlara balta girmemiş ormanlar denir. Yabani hayvanların saldırısından ve selden korunmak için evlerimizi kazıklar üzerine inşa ederiz.

Bunları söyleyen kişinin yaşadığı yerde hangi iklim tipi görülür?

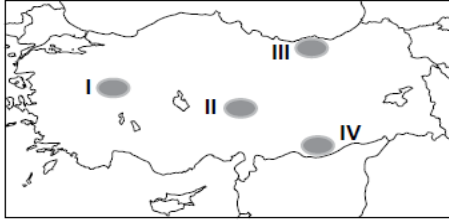
- A) Muson B) Çöl C) Karasal D) Ekvatorial

19. Milattan önce 3000 li yıllarda insanlar yerleşmek için toprağı ve hava koşulları tarım yapmaya elverişli yerleri tercih ettiler. Daha sonraki zamanlarda ise şehirlerini, yetiştirdikleri ürünlerin ticaretini kolayca yapabilecekleri su ve yol kenarlarına kurdular.

Bu paragrafta, insanlara yerleşim yerlerini seçmelerinde etkili olan faktörlerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Ulaşım B) Eğitim C) İklim D) Ekonomi

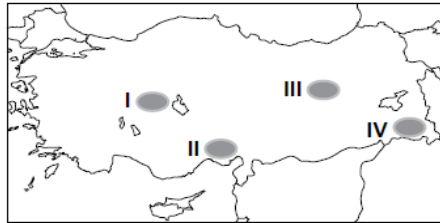
20 .Kurak ve yarı kurak bölgelerde ağaçlandırma yapıldıktan sonra fidanların sulanması zorunlu iken bu zorunluluk nemli bölgelerde daha azdır

Buna göre, haritada taralı alanlardan hangisinde dikilen fidanların sulamasına duyulan ihtiyaç daha azdır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

21. Toprak ve iklim koşullarının uygun olması yetiştirilen ürün miktarı ve çeşitliliğı üzerinde etkili olmaktadır.

Buna göre , haritada verilen yerlerden hangisinde toprak ve iklim koşulları yetiştirilen ürün çeşitliliğini daha çok artırmıştır?

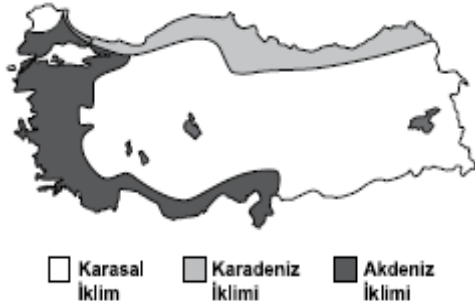
- A) I B) II C) III D) IV

22. Urartular, mezarlarını oda ve ev biçiminde yapmış, ölülerini eşyalarıyla birlikte gömmüşlerdir.

Bu bilgiye göre, Urartularla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenilebilir?

- A) Zengin oldukları
B) Madencilikte ileri gittikleri
C) Birden çok tanrıya inandıkları
D) Ölümden sonraki hayata inandıkları

23.

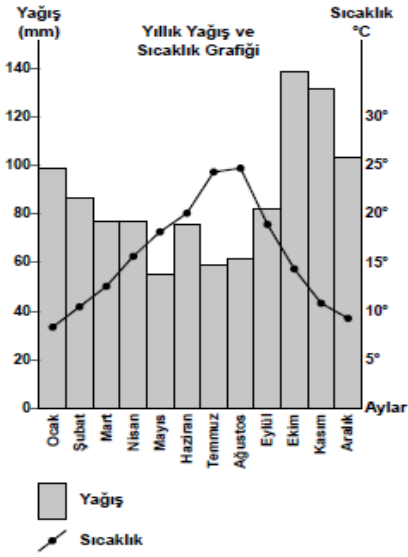

Türkiye'nin iklim haritası incelendiğinde, güneyde dar bir şerit hâlinde uzanan Akdeniz ikliminin batıda kıyıda iç kesimlere daha çok sokulduğu görülmektedir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Dağların uzanış şekliyle
B) Bitki örtüsünün dağılışıyla
C) Su kaynaklarının dağılışıyla
D) Doğuya doğru yükseltilerin artmasıyla

24.

Yukarıdaki grafik Türkiye'de bir merkeze aittir. Bu merkezde hangi iklimin görüldüğü söylenebilir?

- A) Karasal iklimin
B) Akdeniz ikliminin
C) Karadeniz ikliminin
D) Şiddetli karasal iklimin

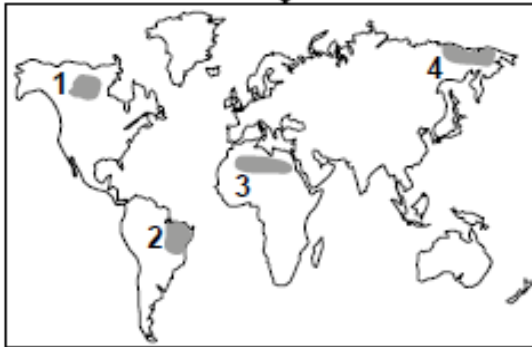
25. Ayşe sınıf arkadaşlarına tatilde Uzulgöl’de bir pansiyonda kaldığını, Sümele Manastırı’nı gezdiğini, dünyaca ünlü Anzer balını tattığını söylemiştir.

Buna göre Ayşe, Türkiye haritasında numaralandırılmış yerlerden hangisine gitmiştir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

26. Aşağıda verilen resim, haritada numaralandırılarak gösterilen alanlardan hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

27. Tabloda bir yatırım projesine ait bilgiler verilmiştir:

PROJE	
Coğrafi Özellikler	Dağlık ve engebeli arazi, yüksek boylu otlar, düşük sıcaklık değerleri
Yatırım Önerisi	Et ve süt ürünleri işletmesi
Pazarlama Önerileri	- Uzaktan dolayı ürünlerin taşınmasında soğutma sistemli araçların kullanılması - Reklam ve ürün tanıtımına ağırlık verilmesi

Verilen bilgilere göre bu tesisin yapılacağı alan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aydın ve çevresi B) Kars ve çevresi
C) İstanbul ve çevresi D) Konya ve çevresi

28.

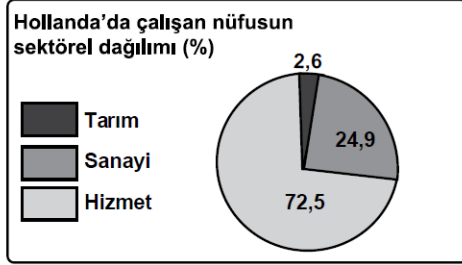

Ben, Babil Kralı Hammurabi'yim. Sümerlerin hukuk kurallarını geliştirdim, cezaları artırdım ve ilk anayasayı yaptım. Göze göz, dişe diş kurallını savunuyordum. Yoksa, başkent Babil'den ülkemin her köşesini denetlemem mümkün olmuyordu.

Buna göre Hammurabi'nin sert cezalar içeren hukuk kurallarını benimsemesinin nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ticareti geliştirmek
B) Orduyu güçlendirmek
C) Merkezî otoriteyi sağlamak
D) Tarımsal üretimi artırmak

29.

Grafiğe bakılarak aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılabilir?

- A) Sanayi ürünleri ithal eder.
- B) Tahıl üretimi daha yaygındır.
- C) Nüfusun büyük kısmı kentlerde yaşar.
- D) Avrupa'nın yoğun nüfuslu ülkelerinden biridir.

30. Tarih öncesi devirlerde insanlar mağaralarda ve ağaç kovuklarında barınıyorlar, yiğeceklerini avcılık ve toplayıcılıkla elde ediyorlar, mağara duvarlarına da avladıkları hayvanların resimlerini çiziyorlardı.

Bu bilgiye göre tarih öncesi devirlerde yaşayan insanlar için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tüketici bir toplum oldukları
- B) İlkel bir yaşam sürdürdükleri
- C) Doğayla iç içe yaşadıkları
- D) Yerleşik hayata geçtikleri

31. Hititler;

- . Aile ve ceza hukukuna önem vermişler,
- . Evlenme, boşanma ve miras konularını kanunlarla güvence altına almışlardır.

Buna göre Hititlerle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ölümden sonraki hayata inanmışlardır.
- B) Sosyally hayatı kanunlarla düzenlemişlerdir.
- C) Ekonomiyi geliştirici hukuki düzenlemeler yapmışlardır.
- D) Hukuk kurallarını dini inançlarına göre belirlemişlerdir.

32. Ege bölgesinde deniz kıyısında yetişen bir tarım ürünü, bölgenin iç kesimlerinde de yetişebilmektedir. Karadeniz bölgesinde ise bu durumun tam tersi yaşanmaktadır.

Ege ve Karadeniz bölgelerindeki bu farklılığın sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yükselti farkı B) Kıyı uzunlukları
C) Dağların uzanışı D) Deniz suyu sıcaklığı

33. Bir bölgenin doğal bitki örtüsü ile hayvancılık faaliyetleri arasında yakın bir ilişki vardır.

Aşağıda verilen bitki örtüsü ve hayvancılık faaliyetleri eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

<u>Bitki Örtüsü</u>		<u>Hayvan Türü</u>
A) Bozkır	→	Koyun
B) Çayır	→	Sığır
C) Maki	→	Kıl keçisi
D) Çam ormanları	→	İpek böceği

34. I. Yerşekillerinin özelliklerine

II. Ekvatora olan uzaklığına

III. Haritanın ölçeğine

Bir haritada ayrıntıları göstermek verilenlerden hangisine bağlıdır?

- A) Yalnız II. B) Yalnız III. C) I. ve II. D) II. ve III.

35. Tarih öncesi devirlerde bulunan ateş, uygarlığın her aşamasında önemini koruyarak insanlığın gelişmesine büyük bir katkı sağlamıştır.

Buna göre;

- I. Madenlerden daha iyi yararlanılması,
- II. Beslenme alışkanlıklarının değişmesi,
- III. Aydınlanma ve ısınmanın sağlanması,
- IV. Özel mülkiyet anlayışının yaygınlaşması

gelişmelerinin hangilerinde ateşin katkısından söz edilebilir?

- A) Yalnız I. B) Yalnız II. C) III. ve IV. D) I, II. ve III.

36. Hakan bey: İlk görev yerimizde kışlar çok sert ve soğuk, yazlar ise serin ve yağışlı geçmekteydi. Şimdi yaşadığımız şehirde ise kışlar ılık, bitki örtüsü gür ve her mevsim yağışlı geçmektedir.

Hakan Bey'in görev yaptığı şehirler sırasıyla aşağıdakilerden hangileri olabilir?

- A) Kars – Rize B) Van – Konya
C) Ordu – Gaziantep D) Mersin – Eskişehir

37. Aşağıdakilerden hangisi ormanların ekonomik faydası olarak gösterilebilir?

- A) Sel oluşumunu önler
B) Dinlenme ve eğlenme yerleridir
C) Yaban hayvanlarının yaşam alanıdır.
D) Orman ürünleri için ham madde kaynağıdır?

38. Lidyalılar;

- . Kral Yolu'nu açmışlar ,
- . Mermer , gümüş, bakır, altın gibi doğal kaynakları işlemişler
- . Menderes ve Gediz nehirleri çevresinde meyve ve sebze yetiştirmişlerdir.

Bu bilgilerden Lidyalılardan aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Bilimsel çalışmalara öncülük etmişlerdir.
- B) Tarım önemli bir geçim kaynaklarıdır.
- C) Madencilikle uğraşmışlardır.
- D) Ticaretle ilgilenmişlerdir.

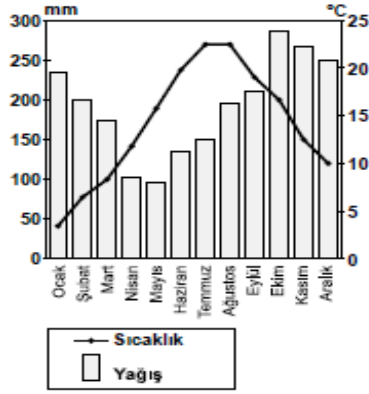
39. Mehmet'in yaşadığı çevrede aşağıdaki doğal olaylar meydana gelmektedir.

- . Sel – su baskını
- . Erozyon
- . Çığ düşmesi

Buna göre aşağıdaki projelerden hangisi gerçekleştirilirse Mehmet'in yaşadığı çevredeki bu olumsuzluklar azaltılabilir?

- A) Yaban hayvanlarını koruma projesi
- B) Tarımda yüksek verim, yüksek gelir projesi
- C) Orman varlığını koruma ve artırma projesi
- D) Tarihi eserleri koruma ve geliştirme projesi

40.

Yağış ve sıcaklık grafiği verilen merkez için aşağıdakilerden hangisi söylenilebilir?

- A) Şubat ayı en soğuk aydır.
- B) Her mevsim yağış alır.
- C) En kurak ay ekimdir.
- D) Bazı aylarda yağış 400 mm'yi aşar

EK-3

YARATICI DÜŞÜNME ÖLÇEĞİ

Ne Kadar Yaratıcısınız?

Ne kadar yaratıcısınız? Aşağıdaki test sahip olduğunuz kişisel özellikler, tutumlar, değerler, güdüler ve ilgileri karakterize etmektedir. Ayrıca yüksek yaratıcı kişiliğinizi belirlemenize yardımcı olacaktır. Bu seçeneklerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Her bir ifade için size en yakın seçeneği işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Sıra No	YARATICILIK ÖLÇEĞİ SEÇENEKLER	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyor
1	Belirli bir problemi çözerken her zaman doğru işlemleri takip ettiğim konusunda büyük ölçüde emin olarak çalışırım			
2	Cevabını alamayacağımı düşündüğüm soruları sormak zaman kaybıdır			
3	Bir problemi çözerken bir işe yoğunlaşmam diğer insanların çoğundan daha düşük düzeydedir			
4	Problem çözmek için adım adım mantıklı basamakların en iyi yöntem olduğuna inanırım			
5	Grup çalışmalarında, bazen fikrimi sesli söyleyerek diğerlerinin sözünü keserim			
6	Zamanımın çoğunu başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri düşünerek harcarım			
7	Benim için doğru olduğuna inandığım şeyleri yapmak, başkalarının onayını kazanmaya çalışmaktan çok daha önemlidir			
8	Olaylar karşısında kararsız görünen insanlara karşı saygımı yitiririm			
9	Diğer insanlardan daha çok, ilgilendiğim ve heyecan duyduğum şeylere gereksinim duyarım			
10	İçimden geçenleri nasıl kontrol altında tutacağımı bilirim			
11	Zamanımın çoğunu zor problemlerle uğraşarak geçirebilirim			
12	Bazen aşırı istekli olurum			
13	En iyi fikirlerimi özellikle belirli bir şeyle meşgul olmadığım zaman üretirim			
14	Bir sorunun çözümüne yaklaştığım zaman sezgilerime ve “doğruluk” veya “yanlışlık” hislerime güvenirim			
15	Problem çözümünde; problemi analiz ederken hızlı, topladığım bilgileri sentez ederken daha yavaş çalışırım			
16	Bazen kuralları ihlal ettiğim ve gerektiği gibi davranmadığım için eleştirilirim			
17	Koleksiyon hobisini severim			
18	Hayal alemine dalmak, çok önemli projelerimin ortaya çıkmasına neden olur			
19	Gerçekçi ve tarafsız insanları severim			
20	Eğer şimdiki mesleğim dışında iki tür meslekten birisini seçmek durumunda olsaydım kâşif yerine tıp doktoru olmayı tercih ederdim			
21	Benimle aynı sosyal sınıf ve meslek grubundan olan insanlarla daha kolay anlaşabilirim			
22	İleri düzeyde estetik duyarlılığa sahibim			
23	Hayatımı yüksek statü ve güç elde etmek için sürdürürüm			

Sıra No		Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
24	Kararlarının çoğundan emin olan insanları severim			
25	Sorunların başarılı şekilde çözülmesinde ilhamın rolü yoktur			
26	Bir tartışmada, görüşümün bir bölümünden vazgeçmek zorunda kalsam da en büyük zevkim hemfikir olmadığım insanla arkadaşlık kurmaktır			
27	İnsanlara kabul ettirmek yeni fikirler üretmek oldukça ilgimi çeker			
28	Derin düşünmek için bir günümü yalnız başıma geçirmekten hoşlanırım			
29	Kendimi yetersiz hissettiğim işlerden kaçınmaya çalışırım			
30	Bir bilgiyi değerlendirirken bilginin kaynağı içeriğinden daha önemlidir			
31	Belirsiz ve tahmin edilemeyen durumlardan hoşlanmam			
32	“Önce iş sonra memnuniyet” kuralını uygulayan insanları severim			
33	Bence başkalarına gösterdiği saygıdan çok, insanın kendine olan saygısı önemlidir.			
34	Mükemmel olmak için uğraşan insanların çok zeki olmadığını düşünürüm			
35	Grup halinde çalışmayı tek başına çalışmaya tercih ederim			
36	Başkalarını etkilemem gereken işleri severim			
37	Yaşamımda karşılaştığım çoğu problem doğru veya yanlış çözümü olmayan sorunlardır			
38	Her şey için bir yere sahip olmak ve her şeyin yerinde olması benim için önemlidir			
39	Tuhaf ve sıradışı kelimeler kullanan yazarlar sadece gösteriş meraklısıdır			
40	Aşağıdaki kelimeler insanları tanımlamak için kullanılan bir listedir. Sizi en iyi tanımlayan 10 kelimeyi işaretleyerek seçiniz.			

Aşağıdaki tabloda yer alan kelimelerden sizi en iyi tanımlayan 10 tanesini, karşısına (X) işareti yazarak işaretleyiniz.

Sıra	SEÇENEKLER	X	Sıra	SEÇENEKLER	X
1	Enerjik		28	Uyanık	
2	İkna edici		29	Tuhaf	
3	Dikkatli		30	Düzenli	
4	Revaçta olan		31	Duygusuz	
5	Özgüveni olan		32	Mantıklı düşünen	
6	Sebatlı		33	Anlayışlı	
7	Orijinal		34	Dinamik	
8	Tedbirli		35	Kendini isteyen	
9	Prensipli		36	Nezaketli	
10	Becerikli		37	Cesur	
11	Bencil		38	Verimli	
12	Bağımsız		39	Yardımsaver	
13	Sert		40	Sezgili	
14	Kehanet sahibi		41	Hızlı	
15	Resmi		42	İyi huylu	
16	Gayri resmi		43	Esaslı	
17	Kendini işine adanmış		44	Düşüncesiz	
18	İleri görüşlü		45	Kararlı	
19	Gerçeklere dayanan		46	Gerçekçi	
20	Açık fikirli		47	Alçakgönüllü	
21	Çok anlayışlı		48	İstekli	
22	Utangaç		49	Dalgın	
23	Tutkulu		50	Esnek	
24	Yenilikçi		51	Girişken	
25	Dengeli		52	Sevilen	
26	Meraklı		53	Huzursuz	
27	Pratik		54	Çekingen	

EK-5

YERYÜZÜNDE YAŞAM ÜNİTESİNİN PROBLEME DAYALI ÖĞRENME UYGULAMASI ÖRNEKLERİ

SENARYO:1

Zeynep çalışkan bir öğrencidir. Öğretmeni Zeynep'e dünya üzerinde metin ve resimleri içeren bir araştırma ödevi vermiştir. Bunun üzerine Zeynep internet üzerinden araştırma yapacaktır. Zeynep bu ödevi hazırlamak için hangi sorulara cevap arayacaktır.

Problem adı: Yeryüzünde Yaşam

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Zeynep çalışkandır.*Zeynep metin ve resim içeren araştırma ödevi hazırlayacak.*Zeynep internet üzerinden dünyada farklı yaşam şekillerini izlemiştir.	<ul style="list-style-type: none">*Dünyanın üzerinde farklı yaşam şekillerinin rolü nedir?*Ekvator ve kutuplardaki iklim farklılığının nedeni ne olabilir?*İklim nedir?	<ul style="list-style-type: none">*Dünya üzerinde ekvator, kutuplarda, orta kuşakta iklim farklılığının nedenleri nelerdir?*İklim, yeryüzü şekilleri, matematik konum yaşam şekillerini nasıl etkiler?
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*Zeynep yapılması gerekenleri haritayı kullanarak küre kullanarak açıklamalı*İnternette faydalanmalı	<ul style="list-style-type: none">*Haritalardan nasıl faydalanılır?*Dünyanın şeklinin insan yaşamındaki etkisi nasıldır?	<ul style="list-style-type: none">*Harita kullanmak*Küre kullanmak*İnternette daha fazla araştırma yapmak.

SENARYO-2

Ahmet'in Ocak ayında İzmir'den yola çıkarak doğuya doğru yolculuk ettiğini hayal ediniz. Ahmet yolculuğa başladığında hava açık ve yağmurludur. Sıcaklık 0°C'nin üzerindedir. Ülkemizin doğusuna doğru gidildikçe hava sıcaklığı azalır. Sıcaklık 0°C'nin altına düşer. Yağmurun yerini kar alır. Hava olaylarında yaşanan bu değişimin nedenleri sizce ne olabilir?

Problem adı: Sıcaklık

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<p>*Ahmet Ocak ayında İzmir'den doğu illerimize yola çıkmıştır.</p> <p>*Ülkemizde aynı anda dört mevsim yaşanmaktadır.</p>	<p>*İzmir'de hava yağmurlu iken niçin doğuda kar yağmaktadır?</p> <p>*Yer şekillerinin yükseltinin dağların uzanış doğrultusunun sıcaklık üzerine etkisi nedir?</p>	<p>*Ülkemiz ikliminin çeşitlilik göstermesinde matematik ve özel konumun etkileri nelerdir?</p>
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<p>*İklimi sadece matematik konumun belirleyemeyeceği</p> <p>*İklimin sadece özel konumdan etkilenmeyeceği</p>	<p>*İklim üzerinde denizlerin ve karaların etkileri neler olabilir?</p> <p>*Yerşekilleri, dağların uzanışı, yükseltinin sıcaklık üzerindeki etkisi</p>	<p>*Sıcaklık üzerinde matematik ve özel konumun etkilerini küre üzerinde haritada gösterme</p>

SENARYO: 3

Erzurum ilinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği son sınıfında okuyorsunuz. Staj okulunuzda “Tarih Çağları ve Anadolu’da İlk Yerleşmeler” ünitesini işleyeceksiniz. Öğrencilerden biri, Anadolu’ya ilk yerleşen insanlar yerleşmek için ne gibi özellikleri göz önünde bulundurmuşlardır? Siz bu konuyu hazırlarken hangi sorulara cevap aradınız?

Problem adı: Tarih Çağları ve Anadolu’da İlk Yerleşmeler.

Verilenler (Bilenler)	Bilimsel Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Sosyal Bilgiler öğretmen adayının*Tarih Çağları ve Anadolu’da ilk yerleşmeler konusu işlenecek*Konuyu Tarih şeridi ile geçmişten günümüze kadar geçen zaman nasıl sınıflandırılmıştır? Gösterilecektir.	<ul style="list-style-type: none">*Tarih öncesi devirler ve tarihi devirler nasıl ayırt edilir?*Tarih öncesi devirleri birbirinden nasıl ayırt edilir?*Anadoluda ilk yerleşim yerlerinin tercihi hakkında bilgi edinilmesi.	<ul style="list-style-type: none">*Konuyla alakalı Tarih şeridi, slayt, internet araştırması yapmak.*Tarih şeridini kullanmak Anadolu’da ilk yerleşim yerlerini incelemek.
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*Tarih öncesi ve sonrası hakkında kaynaklardan özet çıkarma.*İlk yerleşim yerlerinin kutuplar değilde Anadolunun olduğundan vurgulanması.	<ul style="list-style-type: none">*Tarih çağlarına geçiş ne ile olmuştur?*İnsanlar Anadolu’da değilde kutuplarda yaşasaydılar ne olurdu?	<ul style="list-style-type: none">*Tarih çağlarını Tarih şeridi ile gösterme konuyla alakalı örnekler verme.*İlk yerleşim yerlerini öğrencilere buldurma.

SENERYO: 4

Öğretmeni Betül'e ülkemizin matematik konumunun ülkemiz iklimi üzerindeki etkilerinin neler olduğunu sormuştur? Türkiye'nin orta kuşakta yer alması nedeniyle ülkemize güneş ışınlarının yıl içerisinde farklı açılarla gelmesinin nedenini belirtiniz sorusunu yöneltmiştir. Bu durumda ülkemizde iklimi belirleyen temel etkenler neler olabilir?

Problem adı: Matematik Konum

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Dünya üzerindeki paralel ve meridyenler belirlenecek.*Ülkemizin dünya üzerindeki koordinatları harita üzerinde gösterilecek.	<ul style="list-style-type: none">*Dünyanın; paraleller ve meridyenler (ekvator ve başlangıç meridyeni) koordinat sistemlerinden oluştuğu bilinecek.	<ul style="list-style-type: none">*90 kuzey, 90 güney toplam 180 tane paralel olması.*Güneş ışınlarının dik ve eğik gelmesinin nedenleri ne olabilir?*Ekvator ile kutuplar arasında nasıl bir fark var?*Doğu ile batı meridyenlerinin ayrımı nedir?
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*Öğretmeninden yardım alma.*Harita kullanarak koordinatları (kuzey-güney, doğu-batı) ayırt etme.	<ul style="list-style-type: none">*Matematik konum nedir?*Ekvator başlangıç meridyeni nedir?	<ul style="list-style-type: none">*Konu ile ilgili şekiller çizme.*Türkiye haritası koordinatları gösterme.

SENARYO: 5

Öğretmeni 6. sınıf öğrencisi İrem'e kışların sert ve uzun geçtiği, yazların kurak ve kısa geçtiği bir bölgede yaşadığını düşünmesini istemiştir. İrem harita ve görsel materyallardan yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımda bulunmasını istemiştir.

Problem adı: İklim Türleri

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Kışların sert ve uzun geçmesi.*Kar yağışının ve soğukluğun fazla görülmesi.	<ul style="list-style-type: none">*Farklı bölgelerde yaşanan iklim tiplerinin isimleri nelerdir?*Türkiye'de aynı anda görülen farklı iklimlerin nedenleri nelerdir?*Türkiye'de iklimi belirleyen matematik konum mu özel konum mudur?	<ul style="list-style-type: none">*Ülkemizde farklı iklim tiplerinin görülmesinin nedenleri nelerdir?*Kıyılarda iklim ılımanken iç kesimlerde karasal iklim görülmesinin nedenleri nelerdir?*Klimatoloji nedir? Nasıl belirlenir?
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*Türkiye'de görülen iklimler hakkında haritalardan yararlanma.*Türkiye'de bölgeler arasındaki iklimleri karşılaştırma.	<ul style="list-style-type: none">*Türkiye'de görülen iklimler insan yaşamını nasıl etkiler?*Farklı iklimlerin görülmesi ekonomik ve sosyal yönden bölgeleri nasıl etkiler?*Bölgelerde en fazla yetiştirilen ürünler nelerdir?	<ul style="list-style-type: none">*Harita kullanma.*Slayt hazırlama.*Bölgeler arası ekonomik ve sosyal yönden karşılaştırma yapma.

SENARYO: 6

Berat 6. sınıf öğrencisidir. Öğretmeni o gün “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde ölçekler konusunu işleyecektir. Öğretmen sınıfa farklı ölçeklerle çizilmiş iki haritayla gelmiştir. Berat öğretmenine haritanın ölçeğine dikkat etmeden haritaların neden farklı olduğunu sormuştur? Öğretmeni ise ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında açıklamalar yapmıştır.

Problem adı: Ölçek

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Harita ve ölçekler konusu işlenecek.*Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalar karşılaştırma yapılarak anlatılacak.	<ul style="list-style-type: none">*Haritalarda başlık, yön oku, lejant olması gerektiği.*Ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında bilgi edinir.*Haritanın kullanım alanları belirlenir.	<ul style="list-style-type: none">*Konuyla ilgili bilgi toplamak.*Konuyla alakalı internet araştırması yapmak.*Öğrencilere atlas kullanmayı öğretmek.*Farklı ölçekli haritalarda karşılaştırma yaparak öğrenmelerini sağlamak.
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*Dünya küresi kullanarak meridyen ve paralelleri gösterme.*Büyük ve küçük ölçekli haritaları karşılaştırma.	<ul style="list-style-type: none">*Dünya üzerindeki iklimler nelerdir?*Sıcak iklimlerde ve kutup iklimlerinde yaşayan insanların yaşam şekilleri üzerindeki etkileri nelerdir?	<ul style="list-style-type: none">*Farklı ölçekler kullanarak haritanın değişen özelliklerini karşılaştırma.*Fiziki ve siyasi haritaların karşılaştırmasını yaparak örnekler verme.

SENARYO:7

Ayşe'nin tarihi alanlara ilgisini farkedenden annesi eve dönüş yolları üzerinde Çatalhöyük'e gidebileceklerini belirtti. Bunun üzerine Ayşe sevinçle annesine sarıldı. Çatalhöyük'e geldiklerinde birçok turist de burayı gezdiğini, bir öğrenci grubunun kazı çalışmalarına katıldığını gördüler. Ayşe rehberin turistleri Çatalhöyük hakkında bilgilendirdiğini gördü bunlar neler olabilir?

Problem adı: Tarih Öncesi İlk Yerleşim Yerleri

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
<ul style="list-style-type: none">*Ayşe'nin tarihi yerlere ilgisi çok fazladır.*Çatalhöyük'ün ilk yerleşim yeri olması.*Çatalhöyük'te kazı çalışmalarının yapıldığına değinilmiştir.	<ul style="list-style-type: none">*Tarihsel süreç işlenirken milat, çağ, yüzyıl kavramları ne anlama gelmektedir?*Tarih öncesi çağlar ve tarih çağlarının Dünyanın her yerinde aynı zaman diliminde yaşanıp yaşanmadığı sorulur?	<ul style="list-style-type: none">*Tarih öncesi ilk yerleşim alanları nerelerdir?*Tarih şeridini inceleyerek tarihi çağların hangi olayla açılıp kapandığı sorusuna cevap verir.*İlk yerleşim yerleri hangi özelliklere sahiptir?
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
<ul style="list-style-type: none">*İlk yerleşim yeri olarak Çatalhöyük'ün tercih edilmesinin nedenleri nelerdir?*Tarih öncesi dönemleri araştırırken kazı çalışmalarındaki aksaklıklar.	<ul style="list-style-type: none">*Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk çağ uygarlıklarının ekonomik ve sosyal yapıları arasındaki farklılıklar nelerdir?*İlk yerleşim alanlarının özellikleri nelerdir?	<ul style="list-style-type: none">*Arkeolojik müzelere sanal ya da gerçek ortamda gezi düzenleme.*Çatalhöyük, Alişar, Truva gibi açık hava müzelerine gezi düzenleme.

SENARYO:8

6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi işlenmektedir. 6-A sınıfı öğrencilerinden Zehra öğretmenine İlkçağ’da Mezopotamya’da Asurların hangi bölgelerde ticaret kolonileri kurduklarını ve Anadolu’ya yazıyı hangi uygarlığın getirdiğini sormuştur?

Problem adı: Asurların Anadolu’da ticaret amacıyla yazıyı kullanmaları sonucunda oluşan sosyal farklılık.

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
*Asurların farklı bölgelerde ticaret kolonileri kurmaları.	*Asurluların topraklarının tarıma elverişli olmadığı. *Kültepe, Alishar, Boğozköy gibi yerlerde ticaret kolonileri kurmuşlardır.	*Anadolu’ya yazıyı ilk götüren uygarlık hangisidir? *Asurların ticaret kolonileri kurmaları sosyal yaşamlarını nasıl etkilemiştir?
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Olanlar	Desteklenen Çözümler
*Kuruldukları bölgeye göre Mezopotamya uygarlıkları hangi ekonomik faaliyetlerle uğraşmışlardır?	*Mezopotamya’daki diğer uygarlıkların yerleşme, ekonomi ve sosyal yapı bakımından benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırılacaktır.	*Kültepe açık müzesine gezi düzenleme. *Arkeolojik müzelere sanal ortamda gezi düzenleme.

SENARYO: 9

Ömer 6. sınıf öğrencisidir. Bir gün öğretmeni Ömer'e kuzey yarımküre ile güney yarımküreyi karşılaştırmasını ister. Ömer kuzey yarımkürede yaşadığını ve iki aynı kürede de aynı anda aynı mevsimlerin yaşandığını iddia eder. Öğretmeni Ömer'in yanıldığını, iki yarım kürede aynı anda aynı mevsimlerin yaşanmayacağını söyler. Ömer nedenini merak eder.

Problem adı: Farklı yarım kürelerin karşılaştırılması.

Verilenler (Bilinenler)	Bilinmesi Gerekenler	Yapılması Gerekenler
*Ömer'in yaşadığı yarım küreyi doğru bilmesi.	*Aynı anda farklı yarım kürelerde farklı mevsimlerin yaşanmasının nedenlerinin öğrenilmesi.	*Kuzey ve Güney yarım kürelerin özelliklerinin karşılaştırılması. *Dünyanın şeklinin geoid olması. *Dünyanın Güneş çevresinde dönmesi.
Muhtemel Çözümler	Yeni Öğrenilecek Konular	Desteklenen Çözümler
*Kütüphane, internet, küre ve haritalardan yararlanma.	*Eski ve yeni kıtaların bilinmesi.	*Dünya fiziki haritası kullanma. *Küre kullanma.